KOSOVO

Kosovo je parlamentarna demokratska zemlja sa približno 2,2 miliona stanovnika. Višestranački skupštinski izbori 2007.g., generalno odražavaju volju glasača. Kosovo je proglasilo svoju nezavisnost februara 2008.g. i zamenilo Privremenu administrativnu misiju UN na Kosovu (UNMIK)koja je prethodno upravljala Kosovom u skladu sa ovlašćenjem iz Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN. Pored nezavisnosti Kosovo je prihvatilo Ahtisarijev plan kojim su predviđeni međunarodno finansirani mehanizmi, uključujući Međunarodnu civilnu kancelariju i Misije vladavine prava EU (EULEX). Vlada, EULEX i mirovne snage Organizacije severnoatlantskog ugovora za Kosovo sa ovlašćenjem UN (KFOR) generalno su očuvali efikasnu kontrolu nad snagama bezbedosti.

Tokom godine prijavljeni problemi i zloupotrebe obuhvataju sledeće: smrtni slučajevi i povrede od neeksplodiranih borbenih sredstava ili mina; korupcija i mešanje vlasti u rad snaga bezbednosti i sudstvo; predugi istražni pritvor i nedostatak adekvatnog sudskog postupka; slučajevi politički i etnički motivisanog nasilja; društvena netrpeljivost prema Srbima i Srpskoj pravoslavnoj crkvi; nedostatak napretka u procesu povratka privremeno raseljenih lica (IDPs) u njihove domove; korupcija vlasti; nasilje i diskriminacija prema ženama; trgovina ljudima, pogotovu devojaka i žena u svrhu seksualne ekspoloatacije; društveno nasilje, zlostavaljanje i diskriminacija manjinskih zajednica; društvena diskriminacija lica sa invaliditetom; zlostavljanje i diskriminacija lica na bazi njihove seksualne orijentacije; i dečji rad u neformalnom sektoru.

POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA

Odeljak 1 Poštovanje integriteta ličnosti, uključujući slobodu od:

a. Proizvoljnog ili nezakonitog lišavanja života

Nije bilo izveštaja o tome da su vlasti, EULEX ili njihovi zastupnici izvršili proizvoljna ili nezakonita dela ubistva.

Nastavljene su istrage povodom tvrdnji o tome da su, tokom sukoba na Kosovu 1999.g., trgovci ljudima kidnapovali civile sa Kosova i odveli ih u Albaniju, gde su neki pobijeni a njihovi organi prodati. U aprilu EULEX je objavio da je započeo prelimnarnu istragu povodom tih tvrdnji. U avgustu specijalni

izvestilac Saveta Evrope, Dik Marti, vodio je u Srbiju i Albaniju istražnu misiju radi dalje istrage. Martijev izveštaj Savetu Evrope ostao je nerešen do kraja godine.

Bilo je izveštaja o politčki motivisanim napadima i pretnjama političkim i institucionalnim figurama kosovskim Albancima tokom godine. Dana 11.novembra grupa ljudi kamenovala je službeno vozilo premijera Tačija tokom mitinga njegove Demokratske partije Kosova (PDK) u Dečanima. Policija je uhapsila tri lica u vezi sa ovim incidentom. Dana 13.novembra, nepoznati napadači napali su iz zasede i pretukli Hisni Ahmeti, kandidata Alijanse za budućnost Kosova za gradonačelnika Mitrovice. Ahmeti je preživeo napad a policija je kasnije optužila Fadila Valićija za pokušaj ubistva. Valići je u kućnom pritvoru ostao do kraja godine.

Nije bilo razvoja situacije u slučaju protiv Milića Milićevića, Milivoja Zdravkovića, Radojka Dunjića i Dušana Manojlovića za napad na pripadnike obezbeđenja dodeljenog specijalnom izaslaniku generalnog sekretara UN (SRSG) i komandanta KFOR-a u Goraždevcu, opština Peć, 2007.godine. Iako je suđenje zakazivano nekoliko puta, nije započeto usled sudskog zaostajanja. Optuženi sa slobode čekaju na početak suđenja.

Tokom godine bilo je izveštaja o jednom smrtnom slučaju i šest slučajeva povreda od eksplozivnih naprava ili neeksplodiranih borbenih sredstava preostalih iz sukoba 1998-99.g.

Dana 20.novembra, sudijska komisija osudila je Mentora Ćelu na 20, Agima Hotija na 16 i Dritona Spahiua na 15 godina i šest meseci zatvora zbog pucanja na Antona Berišu, šefa regulatornog tela za telekomunikacije, dok se kretao autoputem Priština-Peć, 2007.g. Njihova žalba je odbačena 26.novembra.

Nije bilo novog razvoja situacije u vezi ubistva policajca Avnija Kosumija; istraga je i dalje u toku.

Dana 13.marta, Vrhovni sud (koga sačinjava kombinovana komisija sastavljena od tri međunarodne i dve lokalne sudije) ukinuo je Florimu Ejupiju presudu iz juna 2008.g. i oslobodio ga svih optužbi, navodeći kao razlog nedostatak dokaza. Ejupi je osuđen na 40 godina zatvora zbog bombaškog napada na autobus Niš-Ekspresa blizu Podujeva u kome je ubijeno 11 kosovskih Srba a drugih 40 povređeno, 2001.g.

b. Nestanka

Nije bilo izveštaja o politički motivisanim nestancima; međutim, prema Međunarodnom komitetu Crvenog krsta (ICRC)u decembru je još uvek na spisku nestalih bilo 1875 lica iz perioda sukoba 1998.-99. Od preostalih nestalih lica, 70% bili su kosovski Albanci, a 30% kosovski Srbi i pripadnici drugih manjina.

Tokom godine Ministarstvo pravde i Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (OMPF) nastavili su da rade na identifikaciji ostataka nestalih lica. EULEX se 2008.g. pridružio njihovom delovanju. Od januara do decembra OMPF je, u saradnji sa Ministarstvom pravde, sproveo 135 terenskih operacija, uključujući 78 ekshumacija. Ekshumirano je 101 lica, a 80 posmrtnih ostataka je identifikovano i predato porodicama. Do decembra 443 neindetifikovanih posmrtnih ostataka bilo je pod nadzorom OMPF (401 ekshumiran na Kosovu i 42 ekshumirana u Srbiji). Tokom godine Međunarodna komisija za nestala lica (ICMP) i OMPF izvršili su 322 testa upoređivanja DNK (što je 106 novih individua) i 231 deo tela ponovo je pridružen sa prethodno identifikovanim posmrtnim ostacima. Tokom godine OMPF i ICMP radili su na identifikaciji u šest slučajeva nestalih lica za koje nije bilo dovoljno davalaca krvi kako bi se dobila informacija o podudarnosti. DNK rezultati su kombinovani sa tradicionalnim metodama radi potvrđivanja identifikacije posmrtnih ostataka.

Tokom godine zvaničnici sa Kosova i iz Srbije susreli su se tri puta u formi radnih grupa za nestala lica kojima je predsedavao ICRC i pod pokroviteljstvom SRSG. Iako se radna podgrupa o pitanjima sudske medicine sastala jednom tokom godine a obe strane obavile nekoliko telekonferencija o pitanjima sudske medicine, 423 posmrtnih ostataka u mrtvačnici u Prištini i dalje je neindetifikovano.

Tokom godine OMPF je identifikovao i predao porodicama 93 posmrtna ostatka, uključujući 19 žrtava pripadnika etničkih manjinskih zajednica. OMPF je preneo 12 posmrtna ostatka ekshumirana na Kosovu porodicama u Srbiji, a jedno sa Kosova u Bosnu. Preostali posmrtni ostaci ekshumirani na Kosovu predati su porodicama na Kosovu.

c. Torture i ostalih vidova okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kazne

Ustav i zakon zabranjuju takvu vrstu postupaka i nije bilo izveštaja da su ih vlada, EULEX ili KFOR (koji ima ograničena ovlašćenja u vezi hapešenja i pritvaranja) koristili.

Uslovi u zatvorima i kaznenim zavodima

Uslovi u zatvorima i kaznenim zavodima generalno su zadovoljavali međunarodne standarde. Vlada je dozvolila kontrolne posete nezavisnih posmatrača ljudskih prava, a takve posete dogodile su se tokom godine. Tokom godine bilo je nekih tvrdnji o zlostavljanju i lošem tretmanu zatvorenika.

Kosovski rehabilitacioni centar za žrtve torture (KRCT), lokalna nevladina organizacija koja je posetila i kontrolisala zatvore i kaznene zavode tokom godine, izvestila je o prijavama o četiri slučaja preteranog korišćenja sile u Zatvoru Dubrava od strane pripadnika specijalne interventne jedinice KCS. Posle istrage KCS u vezi ovih tvrdnji, jedan policajac je suspendovan; on je kasnije vraćen na posao uz opomenu. U nepovezanim istragama, KRCT je izvestio da je jedan policajac suspendovan a drugi otpušten zbog korupcije. KRCT je takođe izvestio o jednoj prijavi o fizičkom maltretiranju, kada je čuvar ošamario zatvorenika u Kaznenom zavodu Lipljan. Čuvar je usmeno opomenut.

Direktor KCS primio je 52 žalbe zatvorenika u vezi zlostavljanja i maltretiranja u avgustu. Dve od tih žalbi su rezultovale suspenzijama dvojice službenika, a KCS je degradirao jednog od službenika.

Od 16.septembra bilo je 823 osuđenika i 502 zatvorenika u istražnom pritvoru zajedno u zatvorima i kaznenim zavodima. Bilo je 34 ženskih lica (19 osuđenica i 15 zatvorenica u istražnom pritvoru) i 54 maloletnika (29 zatvorenika, 12 u maloletničkom zatvoru, a 13 u popravnim obrazovnim ustanovama). Tokom godine broj zatvorske populacije u Dubravi varirao je između 600 do 950 zatvorenika, što je ispod zatvorskog ukupnog kapaciteta od 1200 zatvorenika. Tokom godine u funkciji je bio Zatvor Dubrava, kao i pet kaznenih zavoda. Kazneni zavod u Prizrenu bio je zatvoren zbog renoviranja.

KRCT je izvestio o tome da je Zatvorska služba Kosova (KCS), koja upravlja zatvorima i kaznenim zavodima u zemlji, pomešala pritvorenike sa osuđenicima. KRCT je takođe izvestio da je uočio više slučajeva u kojima su zatvorenici istražnog pritvora držani više od 12 meseci.

KCS rukovodi dnevnim poslovima u zatvoru Dubrava i svim kaznenim zavodima. EULEX je zadržao ograničenu kontrolu, mentorstvo i savetodavnu ulogu u zatvorima. Pored toga, EULEX je po zahtevu vršio transport zatvorenika.

KCS je odobrio posete i kontrolu zatvora i kaznenih zavoda u zemlji. Ombudsman i KRCT izvršili su inspekciju zatvora Dubrava i kaznenih zavoda tokom godine. Ombudsman je izvestio o dobroj saradnji KCS-a, uključujući mogućnost obavljanja poverljivih razgovora sa zatvorenicima tokom poseta. ICRC nije sproveo nijednu inspekciju zatvora ili zatvorskih objekata tokom godine.

Vlada je tokom godine potrošila 5,43 miliona evra (7,76 miliona USD)na poboljšanje životnih uslova u zatvorima i kaznenim zavodima u Dubravi, Lipljanu, Prištini i Prizrenu.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenta iz 2007.godine, u kome je sedam zatvorenika, oduđenih zbog terorizma, ubistva, pokušaja ubistva i pljačke, pobeglo iz zatvora Dubrava. Policija je odmah posle toga uhapsila tri begunca. Makedonska policija je kasnije, iste 2007.g. ubila druga dva begunca u okolini Tetova, u Makedoniji. Preostala dva begunca ostala su na slobodi.

d. Proizvoljnog hapšenje ili pritvora

Ustav i zakon zabranjuju proizvoljna hapšenja i zadržavanja u pritvoru, a vlada, EULEX i KFOR generalno su se pridržavali tih zabrana.

Uloga policije i aparata bezbednosti

Lokalne snage bezbednosti obuhvataju policiju (KP) i Kosovske snage bezbednosti (KSF). Policija deluje u skladu sa ovlašćenjem Ministarstva unutrašnjih poslova. U decembru 2008., EULEX je postao operativan i utvrdio je svoj mandat kontrolisanja, mentorstva i savetovanja lokalnih sudskih i institucija za primenu zakona. EULEX poseduje ograničenu izvršnu vlast u oblastima ratnog kriminala, zaštite svedoka, pranja novca, finansiranja terorista i međunarodne policijske saradnje. U julu policija je preuzela primarnu odgovornsot u kontraterorističkim aktivnostima. KSF su lako naoružane snage bezbednosti i civilne odbrane, koje deluju u skladu sa civilnim ovlašćenjem Ministarstva snaga bezbednosti Kosova, a koja je pod mentorstvom KFOR-a.

U decembru 2008. Vlada je imenovala generalnog direktora policije koji je došao na mesto međunarodnog komesara policije. Dva zamenika generalnog direktora imenovana su u februaru; jedan je kosovski Srbin, a drugi kosovska Albanka.

Od avgusta pripadnici etničkih manjina sačinjavaju procenjenih 15% od ukupno 7190 policajaca; 10% policajca su kosovski Srbi. Posle proglašenja nezavisnosti februara 2008.g., 325 policajaca kosovskih Srba, uglavnom po nalogu srpskih vlasti, bojkotovalo je policiju u znak protesta protiv secesije. Ministarstvo unutrašnjih poslova nastavilo je da daje platu policajcima koji su stavljeni u status administrativnog odsustva. U aprilu ministarstvo je objavilo da će otpustiti bojkotujuće policajce koji se nisu vratili na posao do 30.juna. Pre isteka tog roka, 318 policajaca kosvskih Srba vratilo se na službu u KP službu. Sedam policajaca je odbilo da se vrati i oni su otpušteni. Po proceni 15% policajaca su žene.

Vlada i EULEX dele izvršnu vlast nad policijskim snagama, iako je ovlašćenje EULEX-a ograničeno. Policija je odgovorna za izvršavanje svakodnevnih policijskih poslova u svim oblastima zemlje osim u severnim opštinama sa većniskim srpskim stanovništvom kao što su Zubin Potok, Zvečan, Leposavić i severni deo Mitrovice. U ovim severnim oblastima gde Srbi čine većinu EULEX je izvršavao dodatnu izvršnu vlast kako bi se osigurala bezbednost.

Specijalne policijske jedinice za borbu protiv kriminala i program zaštite svedoka i dalje su sačinjene od međunarodnih EULEX policijaca i delovale su nezavisno do KP. EULEX i KP jedinice združeno su delovale u obaveštajnim poslovima u vezi kriminala i protiv organizovanog kriminala. Međunarodna policija i sudstvo imaju široku slobodu odlučivanja po pitanju intervenisanja u svakom konkretnom kriminalnom slučaju. Zbog praktičnih razloga, većina policijskih dužnosti i odgovornosti bile su u rukama lokalne policije.

Korupcija i mešanje vlade i dalje su problemi u snagama bezbednosti. Na primer, 27.avgusta policija je uhapsila kolegu policajca poručnika Sejdia Zećirija, komandira policijske stanice u Obiliću. Zećiri je uhapšen zbog zloupotrebe službenog ovlašćenja, mita i seksualnog uznemiravanja. Do kraja godine Zećiri je ostao u kućnom pritvoru a istraga je u toku.

Bilo je ograničenog napretka u hapšenju šest pripadnika Carine septembra 2008.g. zbog njihove umešanosti u švercovanje lekova u

zemlju. Carina je pet službenika otpustila, a jedan je suspendovan bez prava na zaradu.

Policijaski inspektorat delovao je kao nezavisno telo pod Ministarstvom unutrašnjih poslova i imao je mandat da unapredi policijsku kompetenciju i učinkovitost, da policiju drži odgovornom za njene postupke, i da vrši istragu u slučaju kršenja zakona. Inspektorat rezultate istrage prosleđuje otkrivajući prekršaje disciplinskoj komisiji zbog mogućeg daljeg postupka.

Tokom godine inspektorat je izvršio istragu u 1647 slučajeva, od kojih su 742 žalbe bile inicirane od strane građana, a ostalih 905 iniciranih od strane policije. Od toga, inspektorat je sproveo dalju istragu u 1062 slučaja, a 585 slučajeva predao direktoratu zbog interne istrage.Sudske odluke čeka 155 slučajeva. Od istražena 1062 slučaja, 465 su bile tvrdnje o ozbiljnim policijskim prekršajima. Od tih ozbiljnih prekršaja 22% su bili ozbiljni slučajevi ponašanja nedoličnog policajcu, 17% se odnosilo na tvrdnje o neprimerenoj upotrebi sile, 9% se odnosilo na krivična dela, 8% se odnosilo na ozbiljno nepoštovanje subordinacije u policiji, a 2% se ticalo korupcije. Početkom juna šef inspektorata je podneo ostavku, ostavljajući organizaciju bez rukovodioca. Zamenik nije imenovan do kraja godine.

Direktorat za interne istrage vršio je istragu u slučajevima manjih policijskih prekršaja i odmerio administrativne kazne za prekršaje. Od januara do novembra, jedinica je otvorila 821 slučaj, uključujući manje nepoštovanje subordinacije i oštećenje ili gubitak policijske imovine.Od novembra direktorat je priveo kraju 706 istraga, od kojih je 438 smatrano valjanim. Direktorat je zatvorio pet slučajeva bez izvršene istrage usled nedostatka dokaza. Kaznene mere su se kretale od smanjenja plate (osam slučajeva) do usmenih opomena (322 slučaja). Stotinu i petnaest slučajeva i dalje je pod istragom.

Postupak hapšenja i tretman za vreme trajanja pritvora

Policija je generalno vršila hapšenja javno uz korišćenje naloga izdatog od strane sudije ili tužioca i na osnovu dovoljne količine dokaza. U nekim slučajevima hapšenja su vršili maskirani ili policajci na tajnom zadatku.Po zakonu hapšenje mora da bude zasnovano na tužiočevom nalogu i uhapšenik mora da bude izveden pred sudiju u roku od 72 sata. Većinu hapšenja tokom godine obavila je policija. Nije bilo izveštaja da je

policija prekršila pravilo o 72 sata, a vlasti su generalno podizale optužnice protiv uhapšenika u roku od šest do osam sati ili ih oslobađali. Uhapšenici imaju pravo da budu obavešteni o razlogu njihovog hapšenja na njima razumljivom jeziku; da ne govore i da ne odgovaraju na bilo koje pitanje osim na ona koja se tiču njihovog identiteta; da dobiju besplatnu pomoć prevodioca; da dobiju advokata odbrane i da im advokat odbrane bude obezbeđen u slučaju da ne mogu sami da ga obezbede; da dobiju medicinsko i psihijatrijsko lečenje; i da obaveste člana porodice. Policija i EULEX policija generalno su poštovale ova prava u praksi.

U vanrednim okolnostima, hapšenje i pritvor lica bez naloga može da izvrši KFOR. Komandant KFOR-a može da drži lica u pritvoru 72 sata, što može da bude produženo drugim periodom od 72 sata. Posle 144 sata KFOR mora da oslobodi pritvorenika. Nije bilo izveštaja da je KFOR vršio hapšenje lica bez naloga u toku godine. U februaru KFOR vlasti su zatvorile i odmah posle toga uklonile zatvorski objekat u bazi Bondstil.

Policija i EULEX policija mogu da drže lica do 72 sata bez sudskog naloga. Sud može da drži lica u istražnom pritvoru do 30 dana od dana hapšenja i taj pritvor može da produži do 18 meseci ukupnog trajanja. Sistem polaganja kaucije funkcioniše. Zakon dozvoljava kućni pritvor, zaplenu putnih dokumenata i proširenu upotrebu kaucije kao alterantive istražnom pritvoru. Optuženi mogu da takođe da ulože žalbu zbog vraćanja u pritvor.

Dužina trajanja pritvora, kako pre i tako i za vreme sudskog postuka, i dalje predstavlja problem. Zakon predviđa da sudija može da izrekne meru istražnog pritvora samo kada uobičajene mere, kao što je kućni pritvor, nisu dovoljne da osiguraju prisustvo optuženog za vreme krvičnog postupka i da omoguće adekvatno upravljanje krivičnim postupkom. U praksi, međutim, sudije rutinski koriste vraćanje u istražni pritvor bez bilo kakvog vidnog razloga.

Odlaganja suđenja prouzrokovana su faktorima koja obuhvataju sudsku neefikasnost i korupciju.

Pomilovanje

Dana 17.februara predsednik Sejdiu pomilovao je i ublažio kazne 62 lica u čast prve godišnjice nezavisnosti zemlje.

e. Lišavanja nepristrasnog javnog suđenja

Ustav predviđa nezavisno sudstvo; međutim, lokalne sudije su ponekada pristrasne, podložne spoljnim uticajima i ne obezbeđuju uvek adekvatan postupak. Bilo je uverljivih izveštaja o korupciji lokalnih sudija, a sudski sistem bio je neefikasan.

Sudski sistem obuhvata ustavni sud, vrhovni sud, pet okružnih sudova, trgovinski sud, 25 opštinskih sudova, 25 prekršajnih sudova i apelacioni sud za manje prekršaje. Od avgusta postoji 31 međunarodni sudija i 15 međunarodnih tužilaca koji su podrška lokalnim sudijama i tužiocima. Vlada je održala glavno tužilaštvo, pet okružnih i sedam opštinskih tužilaštava. EULEX je vršio svoju izvršnu vlast nad specijalnih tužilaštvom koje se sastoji od pet međunarodnih tužilaca fokusiranih na teške kriminalne radnje kao što su trgovina ljudima, pranje novca, ratni zločin i terorizam.

U krivičnim slučajevima u kojima su EULEX međunarodne sudije vršile svoju jurisdikciju, te sudije su bile u mešovitim komisijama zajedno sa lokalnim sudijama. EULEX sudije činili su većinu u tim komisijama, uz jednog EULEX sudiju koji predsedava. Predsednik skupštine EULEX sudja ima ovlašćenje da sastavlja komisiju potpuno ili većinski od lokalnih sudija, ili da ne dodeljuje određene faze postupka EULEX sudijama. U građanskim parnicama sudijska komisija je sastavljena od tri sudije, od kojih su dve EULEX sudije.

Reviziju sudova vršili su Kancelarija disciplinskog saveta (ODC)i Jedinica za kontrolu sudova (JAU). ODC je zadužen za ispitivanje aktivnosti sudija, tužilaca i sudija laika, kao i za gonjenje pred Sudskim savetom Kosova (KJC) u slučajevima lošeg vladanja. Posle odstupanja UNMIK-a, ODC je prvo prebačen Ministarstvu pravde, a zatim u junu, ponovo je prebačen KJC-u. Ovaj dvostruki transfer ukočio je njegovu efektivnost.JAU je vršio analizu i ocenu funkcionisanja sudova i javnih tužilaštava i izveštaje i preporuke podnosio KJC-u, Ministarstvu pravde i Skupštini. Tokom godine ODC je KJC-u uputio 51 slučaj, što ukupno čini 87 nerešenih slučajeva od septembra. KJC je sazvao jedno disciplinsko saslušanje pred Sudskom disciplinskom komisijom. Tokom godine JAU je kompletirao četiri kontrolna izveštaja.

Okružni sud u Mitrovici tokom godine funkcionisao je delimično. Od oktobra, EULEX sudije obavile su tri suđenja, a četvrto je u toku. Tokom godine EULEX je započeo pregled sudske arhive i zaposlio devet lokalnih radnika.

Srpska vlada i dalje rukovodi nelegalnim paralelnim pravosudnim sistemom u enklavama kosovskih Srba i u većinskim srpskim opštinama. Okružni i opštinski sudovi u Mitrovici i opštinski sudovi u Leposaviću i Zubinom Potoku i dalje su zatvoreni posle protesta u martu 2008.g. zbog proglašenja nezavisnosti.

Sudski postupak

Suđenja su javna,a optuženi uživaju pravo prezumpcije o nevinosti, pravo da prisustvuju svojim suđenjima, da se suoče sa svedocima, da vide dokaze i da imaju pranvno zastupništvo. Zastupništvo može biti obezbeđeno o trošku države ako je neophodno; međutim, ovaj postupak je retko korišćen u praksi. Optuženi imaju pravo žalbe. Suđenje se obavlja pred komisijom sastavljenom od profesionalnih i sudija laika; na suđenjima nema porote.

Komisija za pravnu pomoć, nezavisna vladina agencija, pružala je besplatnu pravnu pomoć licima sa niskim primanjima preko pet okružnih biroa za pravnu pomoć. Od januara do avgusta, komisija je pružila pravnu pomoć 1115 lica: 618 u administrativnim predmetima, 439 u građanskim predmetima i 58 u krivičnim predmetima. Od onih koji su dobili pomoć, 421 (38%) su bile žene i 111 (10%) pripadnika manjina uključujući pripadnike zajednica Roma, Turaka, Bošnjaka, kosovskih Srba i Egipćana. Komisija je 268 slučajeva (24%) uputila advokatima iz nacionalne advokatske komore u vezi pružanja sudskog zastupništva finansiranog od strane fonda za besplatnu pravnu pomoć, dok su službenici fonda za besplatnu pravnu pomoć rukovodili preostalim slučajevima. Naječšći tip građanskih rasprava odnosio se na socijalnu pomoć, penzije, imovinske i slučajeve porodičnog prava, kao i ostavinske rasprave. U krivičnim slučajevima, komisija je pružala savete u vezi žalbi i saslušanja u vezi polaganja kaucije.

Ministarstvo pravde rukovodilo je radom sudskog odeljenja za integraciju koje je nastavilo da se bavi problemima sudskog sistema koji utiču na manjine. S tim u vezi ministarstvo je rukovodilo 11 kancelarija za veze sa sudovima, kako bi se pomoglo manjinskim zajednicama u oblastima sa većinskim srpskim stanovništvom praćenjem do sudova, podnošenjem dokumenata kod sudova u njihovo ime, pružanjem informacija i pravne pomoći izbeglicama i privremeno raseljenim licima.

Vlada, uz pomoć EULEX tužilaca i sudija, sudila je i kaznila počinioce ratnih zločina u sukobu 1998-99.g.; međutim, mnogi slučajevi ostali su nerešeni.

Dana 3.marta okružni sud u Prištini proglasio je krivim Ganija Gašija za ratne zločine ubistva civila Idriza Obrija u julu 1998. i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od 17 godina.

Dana 29.aprila okružni sud u Peći proglasio je krivim Đeloša Krasnićija za ratne zločine uzimanja taoca Paška Lulija i zaplenu naoružanja u Dolibarama 1998.godine. Krasnići je dobio kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.

Dana 23.septembra EULEX policija je uhapsila Slobodana Martinovića, Srećka Martinovića i Svetlanu Stojanović za ratne zločine počinjene 1999.g. Ovo troje je navodno kidnapovalo i mučilo osmoro ljudi, a bili su povezani sa neformalnim kaznenim zavodom u oblasti Novog Brda i Gnjilana. EULEX ih je optužio za nehumani tretman, veliku patnju ili kršenje telesnog integriteta i zdravlja, primenu mera zastrašivanja i straha, kao i nelegalno hapšenje i zatvaranje.Svo troje su pušteni na uslovnu slobodu iz istažnog pritvora 23.decembra. Datum suđenja nije određen. Za ostalom dvojicom, Draganom Trajkovićem i Sinišom Filićem raspisana je poternica zbog istih optužbi ali su oni ostali na slobodi.

Dana 2.oktobra okružni sud u Prištini proglasio je krivima Rustema ''Remija'' Mustafu, Latifa Gašija i Nazifa Mehmetija za raten zločine mučenja civilnih zatvorenika u tri zatvorska objekta Oslobodilačke vojske Kosova (KLA). Sud, sastavljen od jednog lokalnog i dve EULEX sudije, osudio je Mustafu na četiri godine zatvora, Gašija na šest godina, a Mehmetija na tri godine. Do kraja godine Mustafa je ostao da sa slobode čeka konačnu odluku u vezi njegove žalbe. Tokom sukoba Mustafa je bio šef KLA operatvine zone Malo Kosovo, a kasnije je postao poslanik u Skupštini ispred PDK i predsednik skupštinskog odbora za bezbednost. Sva trojica su uhapšena 2002.g. zbog optužnice za ratne zločine nazakonitog pritvaranja, torture i ubistva osumnjičenih saradnika Miloševićevog režima devedesetih godina. Od 26 žrtava navedenih u optužnici, jedan je bio Srbin; pet ih je ubijeno.

Bilo je razvoja događaja u slučaju ratnog zločina protiv Momčila Jovanovića. Dana 2.februara međunarodni EULEX tužilac u okružnom sudu u Peći izdao je nalog za hapešnje Jovanovića posle njegovog neodazivanja na službnenog sudskog poziva. U oktobru 2008.g. međunarodni tužilac podigao je optužnicu protiv Jovanovića za ratne zločine ubistva i drugog kršenja zakona ratovanja u vezi incidenata koji su se desili 1998-99. u selu Katundi i Vitomirica.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Nije bilo izveštaja o tome da su vlada ili KFOR držali političke zatvorenike ili pritvorenike tokom godine.

Građanski sudski postupak i pravni lekovi

Ustav predviđa nezavisno sudstvo u građanskim predmetima. Lokalne sudije su ponekada pristrasne i izložene spoljašnjem uticaju i nisu uvek obezbeđivale nepristrasan postupak. Bilo je uverljivih izveštaja o korupciji lokalnih sudija, a sudski sistem je bio neefikasan.

U novembru 2008.g. Evropska komisija je izvestila da je sudski sistem zemlje i dalje slab na svim nivoima. Komisija je navela nizak nivo poverenja javnosti u sudski sistem, kao i kontinuirano postojanje tri paralelna zakonodavna izvora (zakon bivše Jugoslavije, UNMIK regulativa i kosovski zakon) kao posebne probleme. Komisija je takođe notirala da je zaostatak u rešavanju sudskih slučajeva i dalje ozbiljan problem.

Prema izveštaju Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE) iz 2006.g., mešanje opštinskih vlasti i UNMIK departmana pravosuđa ometalo je nezavisnost sudova u građanskim predmetima. OSCE je naveo instance u kojima su opštinske vlasti jednostavno vršile opstrukciju sudskih postupaka, vršile pritisak nad sudijama u slučajevima u kojima su vlasti bile jedna od strana, i uticale na treća lica kako bi sprečile sud u vršenju njegove vlasti. OSCE je 2007. izvestio o tome da UNMIK i opštinske vlasti nepropisno utiču na sudijsku nezavisnost u predloženoj prodaji imovine u romskom naselju u oblasti Mitrovice. Posle tog izveštaja OSCE kontrolori sudskog sistema nisu primetili dalje mešanje.

Ljudi mogu da ulažu žalbe sudovima kako bi zatražili odštetu zbog, ili prekid, kršenja ljudskih prava. U praksi je bilo mnogo ovakvih nerešenih parnica.

Bilo je problema u sprovođenju presuda građanskih sudova. Na primer, posle sporazumnog poravnanja 19.maja, opština Dečani javno je izjavila da neće izmeniti opštinsku katastarsku arhivu bez obzira na konačno rešenje specijalne komore Vrhovnog suda za povereničku agenciju Kosova. Slučaj je povezan sa zemljišnu raspravu između nekoliko nepostojećih državnih preduzeća i manastira Visoki Dečani.

Vraćanje imovine

Kosovska imovinska agencija (KPA) odgovorna je za rešavanje potraživanja u vezi stambene, komercijalne i poljoprivredne imovine kao posledica sukoba na Kosovu.

Od decembra KPA je upravljala nad 3583 poseda. Od toga, nad 2855 poseda je upravljala po zahtevu uspešnih potražilaca, a nad 728 upravljala na osnovu službene intervencije komisije za imovinske zahteve (HPCC, arbitražne agencije koja je prethodila KPA). KPA je 932 poseda dala u zakup u ime zakonskih vlasnika koji su primili 1.854.291 EUR (2.651.636 USD) na ime zakupa. Od decembra, agencija je primila ukupno 40694 zahteva: 36405 za poljoprivredne posede, 979 za komercijalne posede i 3309 za stambene posede. Kosovski Srbi u severnom delu Mitrovice i dalje zauzimaju imovinu kosovskih Albanaca i ne dozvoljavaju pristup vlasnika; kosovski Albanci u južnom delu opštine zauzimaju i ne dozvoljavaju pristup imovini kosovskim Srbima.

KPA i dalje nije u mogućnosti da implementira 10 HPCC rešenja (od približno 30000 ukupno) u vezi poseda koji se nalaze u severnom delu Mitrovice usled zabrinutosti vlasti da bi pokušaj implementacije doveo do nasilja.

U maju 2008. SRSG je ponovo ustanovio HPCC pod KPA radi ispitivanja zahteva za ponovo razmatranje slučajeva u kojima je prvobitni zahtev odbijen. Od decembra jedan zahtev HPCC-u za ponovo razmatranje ostao je nerešen. Pored toga, komisija za imovinske zahteve Kosova, kvazisudsko odeljenje KPA koje deluje pod KPA mandatom, donela je rešenja u vezi 27954 zahteva do kraja godine.

U junu 2008.g. zakon je dopunjen kako bi se KPA stavila pod kontrolu vlade. Srpska vlada je odmah zatim suspendovala pristup KPA katastru i drugim relevantnim imovinskim arhivama lociranim u Srbiji. Srpska vlada je objavila da će se suspenzija nastaviti dok UNMIK ponovo ne uspostavi vlast nad KPA. Suspenzija rada KPA u Srbiji značajno je umanjio mogućnost agencije da ostvari svoj mandat, jer 90% podnosilaca zahteva bili su locirani van zemlje. Suspenzija je sprečila pristup relevantnim arhivama i prouzrokovala kašnjenje donošenja rešenja po zahtevima. Dana 18.avgusta, Kancelarija visokog komesara za izbeglice UN (UNHCR) i KPA potpisale su memorandum o razumevanju kako bi se omogućilo ponovno otvaranje KPA kancelarija u Srbiji pod pokroviteljstvom UNHCR.

Zaostatak u rešavanju zahteva vezanih za imovinu u opštinskim sudovima i dalje je veliki, sa nekih 21000 nerešenih zahteva do kraja godine, što predstavlja skoro isključivo novčana potraživanja kosovskih Srba za ratnu odštetu.

f. Proizvoljnog mešanje u privatnost, porodicu, dom ili korespodenciju

Ustav i zakon zabranjuju takve postupke, a vlada, EULEX i KFOR generalno su poštovale ove zabrane u praksi. Snage KFOR zadržale su pravo pružanja pomoći lokalnoj policiji i EULEX policiji prilikom sprovođenja pretresa visokorizičnih osumnjičenih i nezavisne pretrese privatnih poseda u vezi oružja bez sudskog naloga, na osnovu ovlašćenja mirnovnih snaga iz Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN. Tokom godine KFOR je tri puta izvršio pretres privatnih poseda, ali nije sproveo nijedan pretres visokorizičnih osumnjičenih.

Odeljak 2 Poštovanje građanskih sloboda, kao što su:

a. Sloboda govora i štampe

Ustav i zakon predviđaju slobodu govora i štampe, a vlada je genralno poštovala ta parva u praksi. Međutim, bilo je izveštaja o zastrašivanju novinara od strane državnih zvaničnika, političara i firmi. Mediji su se takođe susretali sa poteškoćama i opstrukcijama u pribavljanju informacija od vlade i državnih institucija.Zakon o elektronskim medijima zabranjuje govor mržnje i govor koji podstiče etničko nasilje.

Generalno, pojedinci su mogli da kritikuju vlasti javno ili privatno bez represalija.

Prema Udruženju profesionalnih novinara Kosova (APJK), finansijske poteškoće medija učinile su uređivačku nezavisnost i novinarski profesionalizam, i u štampanim i televizijskim medijima, osetljivom na spoljašnji uticaj i pritisak. Mali broj novina bio je finansijski samoodrživ i stoga bio u stanju da razvije uređivačku politiku nezavisno od poslovnih i političkih interesa. Međutim, ostale novine oslanjale su se na finansiranje od strane poslovnih i političkih interesnih grupa, uključujući vladu koja je pružala finansijsku pomoć u zamenu za pozitivno izveštavanje ili odsustvo kritičkog izveštavanja.

Nije bilo direktne cenzure štampanih ili elektronskih medija, međutim, novinari su izvestili o pritisku od strane političara i predstavnika organizovanog kriminala, što je često rezultovalo

indirektnim oblicima cenzure. Neki novinari su se uzdržavali od kritičkog istraživačkog novinarstva iz straha za sopstvenu sigurnost. Novinarima je povremeno nuđena finansijska naknada u zamenu za poizitivno izveštavanje ili napuštanja istrage; nekima su verbalno pretili vladini zvaničnici i osumnjičeni kriminalci zbog opaženog negativnog izveštavanja. Prema urednicima, vladine agencije i korporacije povukle su redovne reklame iz novina koje su objavile kritičko izveštavanje o njima.

Štampani mediji samoregulisani su putem pravila o ponašanju usvojenog od strane novinskog saveta, orgaizacije sastavljene od urednika i izdavača štampanih medija, na čijem čelu je međunarodni član izabran od strane saveta. Žalbeni odbor saveta može nametnuti novčane kazne zbog prekršaja pravila o ponašanju, uključujući kazne do 2.000 EUR (2.860 USD) za ozbiljne prekršaje kao što su govor mržnje ili kleveta.

Komisija nezavisnih medija (ICM) implementirala je propise i primenila pravila ponašanja vodećih elektronskih medija. Komisija je stalno telo nadgledano od strane šestočlanog rukovodećeg saveta.

Od avgusta zemlja ima 110 licenciranih elektronskih medija (od kojih 42 emituju na manjinskim jezicima), a ti elektronski mediji izražavaju širok spektar stavova. Od 68 elektronskih medija čiji je primaran jezik albanski, tri tela koja pripadaju grupi Radio-televizije Kosova koju finansira država (RTK TV, Radio Kosova i Radio Blu skaj) svakodnevno emituju program takođe i na manjinskim jezicima.

Upravni odbor RTK je odgovoran za kontrolu RTK, državnog elektronskog medija, a Ministarstvo finansija kontrolisalo je njegov budžet. Zakon predviđa propis o sadržaju programa RTK i zahteva da najmanje 15% programskih termina, uključujući udarne termine, bude posvećeno manjinskim zajednicama na njihovim jezicima na bazi proporcionalnosti. Dana 9.oktobra Skupština je izabrala devet članova upravnog odbora RTK, a odbor je izabrao svog predsedavajućeg 27.oktobra.

Dana 16.oktobra Ustavni sud je suspendovao glavni mehanizam finansiranja RTK, 3,5 EUR (5 USD) mesečne takse za RTK koja je dodata svim računima za električnu energiju. Suspenzija takse dovela je do toga da je Savez evropskih elektronskih medija objavio otvoreno pismo upozoravajući da je ova odluka ugrozila nezavisnost elektronskih medija, kao što će uvećati verovatnoću da RTK mora da učestvuje u političkom procesu tražeći

finansiranje od Skupštine. Vlasti su nastavile da traže mehanizam finansiranja koji bi očuvao nezavisnost i rad RTK.

Nije bilo izveštaja o cenzuri ili uznemiravanju u vezi izdavanja knjiga, a izdavačke kuće izražavale su širok spektar stavova bez ograničenja.

Nije bilo izveštaja da je vlada koristila zakone o javnoj kleveti, nacionalne ili državne bezbednosne razloge, ili restrikcije u izdavaštvu kao sredstva za ograničenje rada štampanih, elektronskih medija i izdavačkih kuća.

Tokom godine APJK je izvestio o 20 slučajeva zloupotrebe slobode štampe od strane vladinih zvaničnika, poslovnih interesnih grupa i vlasnika medija, uključujući verbalne pretnje novinarima i njihovim agencijama od strane pojedinaca pogođenih negativnim medijskim izveštavanjem, zatim pritisak da određeni materijali i članci ne budu objavljeni, i ometanje njihovog rada.

Tokom godine bilo je nekoliko incidenata nasilja ili uznemiravanja usmerenog na medije.

Dana 2.januara grupa kosovskih Srba bacala je eksplozivne naprave na vatrogasce u severnom delu Mitrovice i napala televizijsku ekipu salokalne stanice TV Most koji su izveštavali o požaru. Reporter je povređen, a kamera uništena. Dana 28.jula policija u severnom delu Mitrovice prosledio je slučaj EULEX tužiocima. Do kraja godine nije bilo hapšenja.

Dana 13.marta medij kosovskih Srba izvestila je da su reporteri sprske televizijske produkcije *Glas Juga* i radija KIM bili uznemiravani od strane policije pošto su izveštavali o protestu kosovskih Srba u selu Šilovo. Navodno, policajac je zaustavio reportere, isterao kamermana Bojana Kosanina iz vozila i šutnuo ga. Policija je tvrdila da nisu primili nikakve pritužbe u vezi policijskog maltretiranja. Slučaj je upućen policiji na dalju istragu.

Dana 3.maja lokalne dnevne novine *Express* izvestile su o tome da je policijsko obezbeđenje pritvorilo fotografa Fisnika Dobrecija dok je fotografisao predsednika Sejdiua za vreme ručka sa porodicom bivšeg predsednika Rugove. Ekspres je izvestio da je policija zatvorila Dobrecija u policijskom vozilu do kraj ručka i pretila mu kaznom od pet godina zatvora. List je podneo tužbu protiv policije, bez rezultata. Interna policijska inspekcija zaključila je da se policija ponašala propisno. Dana 18.juna Odbor za zaštitu novinara zatražio je od premijera Tačija da

javno osudi i sprovede istragu nedavnog talasa pretnji televizijkoj novinarki Jeti Dzari. Dzara, direktor Balkanske mreže istraživačkog novinarstva (BIRN), objavila je 28.maja video snimak na kome se vidi da je ekipa vesti BIRN bila isterana iz kancelarije za javno informisanje opštine Srbica i da je bila prisiljena da napusti grad od strane naoružanog lica koje je zaplenilo nešto video materijala koga je ekipa snimila. Posle objavljivanja video snimka, serija pretećih pisama Dzari pojavila se u *Infopresu*, lokalnom listu koji podržava PDK. Na primer, 5.juna, *Infopres* je objavio pismo građanina koji je pozivao druge da kazne Dzaru. Sledećeg dana, *Infopres* se ogradio od pisma, uz naznaku da to mišljenje ne izražava nužno i stav lista. Dana 22.juna, Novinski savet odgovarajući na žalbu koju je podnela Dzara, zaključio je da mišljenje koje je objavio *Infopres* predstavlja govor mržnje i kaznio list novčanom kaznom u iznosu od 1.000 EUR (1.430 USD).

Dana 16.jula IMC je izrazio zabrinutost zbog hapšenja reportera i tehničara TV Lirie dok su izveštavali o policijskoj operaciji koja je obuhvatala hapšenje desetine zaposlenih u opštinskoj vlasti u Vitini. IMC je tvrdio da pritvaranje novinara predstavlja direktnu pretnju njihovom radu i slobodi izražavanja. APJK je od policije zahtevao da sprovede istragu povodom incidenta i preduzme mere protiv policajca koji je uhapsio novinare. Policija je otvorila istragu ali je demantovala bilo kakvo nepropisno ponašanje.

Nije bilo razvoja događaja u incidentu iz 2007.godine kada je grupa muškaraca kosovskih Srba napala četvoročlanu ekipu KTV koja je snimala proslavu pravoslavnog Božića blizu sprske enklave Gračanica. Nije podneta formalna prijava, a policija nije obavila dalju istragu.

Nije bilo daljeg razvoja događaja u incidentu iz 2007.godine kada je lokalno zaposleni kamerman TV Top kanala čije se sedište nalazi u Tirani bio napadnut na očigled lokalne i UNMIK policije dok je snimao protest protiv nezavisnosti u severnom delu Mitrovice. Istraga je službeno i dalje u toku, ali napretka u slučaju nije bilo.

Bilo je ograničenog razvoja događaja u sledećim slučajevima: policija je prekršajnom sudu prebacila dosje o napadu na novinara *Lajma*, Enisa Veliu, iz 2007.g., a tužioci su podigli optužnicu protiv nepoznatih lica koja čeka na identifikaciju osumnjičenih za podmetanje požara u septembru 2007.g. u domu novinara Milaima Zeke koji je producirao televizijske emisije o

kontroverznim slučajevima uključujući istaknuta ubistva i korupciju.

Sloboda interneta

Nije bilo vladinih ograničenja pristupa interneta ili izveštaja da je vlada kontrolisala elektronsku poštu ili sobe za ćaskanje na internetu. Pojedinci i grupe mogli su nesmetano da izražavaju stavove preko interneta, kao i putem elektronske pošte.

U avgustu je Regulatorna agencija za telekomunikacije izvestila je o tome da je približno 25% građana svakodnevno koristilo internet.

Akademska sloboda i kulturni događaji

Nije bilo vladinih ograničenja akademske slobode ili kulturnih događaja.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Ustav i zakon predivđaju slobodu okupljanja, a vlada, EULEX i KFOR generalno su poštovali ovo pravo u praksi.

Zako o javnom okupljanju zahteva da organizacija obavesti policiju o protestima 72 sata pre događaja. Policija mora da obavesti organizatore u roku od 48 sati da li se protest odobrava.

U nekoliko prilika tokom godine policija je koristila silu kako bi rasturila demonstracije i prilikom hapšenja je tukla demonstrante.

U aprilu, maju i avgustu EULEX policija je u nekoliko navrata koristila suzavac kako bi rasterala masu od oko 400 kosovskih Srba demonstranata u Kroi i Brđanima u severnom delu Mitrovice koji su demonstrirali protiv toga što su kosovski Albanci povratnici obnavljali svoje kuće. U nekoliko prilika demonstranti su pokušali da provale policijske barikade i bacali su kamenje na građevinske radnike. Za vreme incidenta 24.avgusta povređeno je pet građevinskih radnika i dva demonstranta.

Dana 10.maja u srpskoj enklavi Ranilug u Kamenici, lokalni kosovski Srbi protestovali su zbog isključenja električne energije od strane dobavljača struje KEK, kada je policijska

jedinica za specijalne operacije silom rasterala masu. Uverljivi izveštaji ukazivali su na to da je nekoliko policajaca pretuklo i šutiralo jednog od demonstranata dok je on ležao na tlu. Policijski inspektorat je istraživao ovaj incident do kraja godine.

Sloboda udruživanja

Ustav i zakon predviđaju slobodu udruživanja, a vlada je generalno poštovala ovo pravo u praksi.

c. Sloboda veroispovesti

Ustav i zakon predviđaju slobodu veroispovesti, a vlada je generalno poštovala ovo pravo u praksi. Ustav obuhvata propise koji štite versku slobodu i zabranjuje diskriminaciju zbog veroispovesti.

Ne postoje specifični propisi o registraciji verskih grupa; međutim, verske organizacije moraju da budu registrovane kao nevladine organizacije kod Ministarstva javnih službi kako bi mogle da kupuju imovinu. Verske grupe su se žalile da status nevladine organizacije neadekvatno odražava njihov religijski karakter, a Protestantska evangelistička crkva odbila je da se registruje kao nevladina organizacija.

Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije i dalje zabranjuje učenicama da nose marame u školi. Ministarstvo je svoju politiku zasnovalo na zakonu koji od državnih obrazovnih institucija zahteva da se uzdržavaju od verske nastave iloi drugih aktivnosti koje promovišu bilo koju konkretnu veru. Ministarstvo je svoju zabranu primenjivalo uprkos mišljenju ombudsmana od 2004.godine da pravilo treba da se primenjuje samo na nastavno osoblje i školske službenika a ne na učenike.

Nije bilo razvoja događaja povodom žalbe ombudsmanu od februara 2008.godine koju je podnela učenica kojoj je direktor naredio da u školu ne dolazi sa maramom na glavi. Učenica je dolazila u školu sa maramom na glavi do kraja godine.

Grupe protestanata nastavili su da izveštavaju o diskriminaciji u pristupu medijima, pogotovu od strane televizijske stanice RTK.

Za razliku od prethodnih godina, izveštaja o pljačkama protestantskih crkava nije bilo tokom godine. Pojedini

protestanti su tvrdili da je bilo incidenata verbalnog vređanja usmerenog protiv njih.

Islamska zajednica izvestila je o nekoliko incidenata za koje veruje da predstavljaju kršenje verske slobode, uključujući zatvaranje sobe za molitvu u narodnoj biblioteci 2008.godine, odbijanje zahteva zajednice od strane Ministarstva obrazovanja da uključi versku nastavu u nastavni plan, i odbijanje vlade da finansira verske zajednice. Tokom godine komesar za medije informisao je vođstvo zajednice da ponovo može da podnese zahtev za dodelu radio frekvencije, koju je vlada prethodno odbila da da. Posle toga zajednica je ponovo podnela zahtev.

Društveno nasilje i diskriminacija

Društveno nasilje nastavilo je da opada, ali tenzija između etničkih zajednica ostala je na visokom nivou, pogotovu u severnom delu Mitrovice.

Zabrinutost zbog bezbednosti nastavila je da utiče na zajednicu kosovskih Srba i njihovu slobodu veroispovesti. Neki kosovski Srbi tvrdili su da nisu bili u mogućnosti da slobodno putuju radi ispovedanja svoje vere.

Dana 6.juna približno 60 izbeglica iz Suve Reke pokušalo je da poseti manastir Svete Trojice, koji je razoren požarom 1999.g. Policja nije odobrila pristup grupi tvrdeći da nemaju odgovarajuće ovlašćenje. Grupa je zatim pokušala da poseti ostatke druge crkve, ali policija je prisilila izbeglice da odu iz bezbednosnih razloga, jer se velika grupa kosovskih Albanaca okupila blizu parkiranog autobusa.

Dana 28.avgusta Udruženje porodica žrtava rata i nestalih lica kosovskih Albanaca oraganizovalo je protest u opštini Đakovica protiv posete 30 priveremeno raseljenih lica kosovskih Srba koji su prisustvovali ponovnom osvećenju crkve Uspenja presvete Bogorodice, koju su spalili kosovski Albanci u protestima 2004.g. Preko 100 demonstranata navodno su pretili i kamenovali posetioce. Posetioci su uspeli da napuste oblast nepovređeni uz policijsku pratnju.

Nije bilo izveštaja o incidentima kamenovanja srpskog pravoslavnog sveštenstva na putu do njihovih manastira. Međutim, sveštenstvo je zahtevalo i dobijalo pratnju KFOR-a, navodeći pretnje po bezbednost kao smetnje njihovoj mogućnosti da posete sveta mesta.

Raško-prizrenska eparhija Srpske pravoslavne crkve je izvestila da je 9.avgusta kosovski Albanac napao đakona Stevu Mitrića koji je putovao iz Mitrovice u selo Velika Hoča u Orahovcu. Prema navodima eparhije, Mitrić je putovao kroz opštinu Glogovac kada ga se drugi automobil zaustavio ispred njega i jedan od putnika je pokušao da ga izvuče iz njegovog vozila.

Dana 14.septembra srpski pravoslavni monah vraćao se u manastir Visoki Dečani kada je naišao na nešto što je ličilo na bombu na jedinom putu koji vodi iz manastira Devič, gde je bio u poseti. Policija je ispitala napravu i ispostavilo se da se radi nesmrtonosnoj dimnoj bombi.

Monasi i monahinje u nekim manastirima navodno nisu koristili delove manastrsih imanja – često zemlju van manastirskih zidova – usled zabrinutosti za bezbednost.

Krivične tužbe protiv kosovskog Albanca iz opštine Zvečan koji je pretio srpskoj pravoslavnoj monahinji iz manastira Sokolica 2007.g. ostale su nerešene. Slučaj se našao pred okružnim sudom u Mitrovici ali nije mogao bude nastavljen dok sud ne nastavi da funkcioniše u potpunosti.

Policija je usavršila svoje operativne postupke kako bi pružila bolju zaštitu srpskih pravoslavnih verskih i kulturnih objekata, zahtevajući od svih regionalnih štabova da kreiraju planove zaštite za takve objekte.

Bilo je slučajeva vandalizma i uznemiravanja uperenih protiv imovine Srpske pravoslavne crkve.

Dana 2.jula nepoznata lica divljački su oštetili školu Desanka Maksimović u Kostadincu. Vandali su slomili prozore, uništili sliku Svetog Save i kartu Srbije i napisali ''UCK'' (inicijali na albanskom za KLA) na spoljnjem zidu škole. Policija je vršila istragu incidenta do kraja godine.

Dana 20.avgusta parohijski dom Srpske pravoslavne crkve u Prizrenu bio je meta nepoznatih lica koju su navodno lupali na vratima i remetili mir. Članovi parohijskog doma nisu podneli prijave policiji koja je čuvala parohijski dom.

Dana 22.avgusta kosovski Srbi stanovnici etnički mešovitog sela Binac u Vitini prijavili su policiji da su nepoznata lica oštetila četiri nadgrobna spomenika na seoskom pravoslavnom groblju.

Bilo je razvoja događaja u nekim slučajevima uništavanja imovine sprske pravoslavne crkve iz 2008.g. Tužioci su podigli tužbe protiv čitiri lica koji su ukrali zvono iz srpske pravoslavne crkve u selu Novake, Prizren; zvono je pronađeno i odmah vraćeno crkvi. Policija je identifikovala četiri maloletnika osumnjičenih za umešanost u vandalsko uništenje crkvenih vrata u Kačaniku, Uroševac. Slučaj je poslat tužiocima u Uroševcu i optužnice protiv njih nisu rešavane do kraja godine.

Nije bilo ravoja događaja u vezi incidenta iz 2007.g. kada su nepoznata lica oštetila unutrašnjost pravoslavne crkve u selu Lepi i ukrala oko 30.000 srpskih dinara (466 USD).

Tužioci su podigli optužnicu protiv nepoznatih lica koja čeka na identifikaciju osumnjičenih u slučaju iz 2007.g. kada su nepoznata lica vandalski oštetili crkvu Svetog Jovana u Peći.

Sprska pravoslavna crkva je nastavila da izražava zabrinutost u vezi statusa zelene površine u glavnom parku u Đakovici, dela za koji crkva smatra da je u njenom vlasništvu i na kome se pre 1999.g. nalazila crkva. Gradonačelnik Đakovice javno je izjavio da crkva neće biti ponovo sagrađena i napretka u rešavanju spora tokom godine nije bilo.

Komisija za implementaciju rekonstrukcije (RIC) koju finansira vlada nastavila je da radi na verskim objektima Sprske pravoslavne crkve u zemlji koji su oštećeni ili uništeni tokom martovskih nemira 2004.g. RIC je pokrenula pet projekta u julu (po jedan u Đakovici, Vučitrnu i Prištin, a dva u Prizrenu) i tri druga projekta (u Peći, Štrpcu i Prizrenu) u novembru. RIC je investirala 423.161 EUR (617.990 USD) tokom godine. Sredstva koja je obećala vlada 2008.g. još uvek nisu realizovana.

Lokalna islamska zajednica izvestila je o napadima na islamske lidere tokom godine. Dana 9.januara, mula Osman Musliu iz oblasti Drenice bio je napadnut dok je propoveda u jednoj od džamija u selu Zabel, u Glogovcu. Žrtva je rekla da je napadnuta od grupe verskih ekstremista vahabija. Policija je uhapsila lica povezana sa napadom i istraga je nastavljena. Zajednica je takođe prijavila incidente krađe i vandalizma u džamijama ali je tvrdila nisu svi bili motivisani verskom netrpeljivošću.

Tužioci su podigli krivične tužbe protiv dva lica osumnjičenih za vandalsko uništavanja oko 30 muslimanskih nadgrobnih spomenika na groblju u Gnjilanu aprila 2008.g. Slučaj je ostao nerešen do kraja godine.

Nije postignut dogovor u pogledu izgradnje džamije u etnički mešovitom selu Berivojce u Kamenici. Kosovski Albanci i Srbi sukobili su se oko predložene džamije, juna 2008.godine.

Nije bilo izveštaja o antisemitskim delima tokom godine. Približno 40 lica iz dve porodice u Prizrenu imaju jevrejske korene. Udruženje albansko-jevrejske solidarnosti, organizacija posvećena unapređenju odnosa između etničkih Albanaca i Jevreja, bilo je aktivno tokom godine. U zemlji ne postoje sinagoge, ali postoji malo groblje u Prištini.

U aprilu je Institut za zaštitu kulturnih spomenika, uz konsultacije sa stručnjacima iz Izraela i Udruženjem kosovsko-izraelskog prijateljstva, obnovio 14 jevrejskih nadgrobnih spomenika koji su porušeni 2007.godine.

Za detaljniju diskusiju, videti Međunarodni izveštaj o verskoj slobodi iz 2009.g. na *www.state.gov/g/drl/irf/rpt*.

d. Sloboda kretanja, privremeno raseljena lica, zaštita izbeglica i apatridi

Ustav i zakon predviđaju slobodu kretanja unutar zemlje, putovanje u inostranstvo, emigraciju i repatrijaciju, a vlada i EULEX generalno su poštovale ta prava; međutim, međuetničke tenzije i stvarna i subjektivna zabrinutost za bezbednost, ograničavale su slobodu kretanja u praksi.

Tokom godine vlada i EULEX generalno su štitile ta prava manjinskim zajednicama. Vlada je sarađivala sa UNHCR-om i drugim humanitarnim organizacijam na pružanju zaštite i pomoći privremeno raseljenim licima, izbeglicama, povratnicima, tražiocima azila, apatridima i drugim osetljivim grupama.

Policija i dalje procenjuje bezbednosnu situaciju kao stabilnu, ali krhku. Nije prijavljeno policiji nijedno krivično delo povezano sa slobodom kretanja. Ipak, pripadnici svih etničkih zajednica i dalje uglavnom borave unutar oblasti gde njihova grupa čini većinu ili putuju u te oblasti. Kamenovanje i drugi oblici zastrašivanja i dalje utiču na kosovske Srbe prilikom kretanja van oblasti u kojima kosovski Srbi čine većinu.

Bilo je tokom godine napada na vozila kojima su putovali Srbi i pripadnici drugih etničkih manjina. Na primer, 4.januara kosovski Srbin u Suvom Dolu prijavio je policiji da su nepoznata lica bacala kamenje na njegov automobil dok je vozio,

prouzrokujući oštećenje vetrobrana. Policija je nastavila istragu u vezi incidenta.

Dana 5.januara kosovski Srbin u Mitrovici prijavio je policiji da su nepoznata lica bacala kamenje na njegov kombi, prouzrokujući štetu u iznosu od 250 EUR (358 USD). Policija je vršila istragu.

Dana 7.juna kosovski Srbin iz Gnjilana prijavio je da je bacano kamenje na njegovo vozilo dok je vozio. Staklo na levoj strani automobila je bilo razbijeno. Nije bilo daljih dostupnih informacija u vezi ovog slučaja.

Bilo je razvoja događaja u sledećim slučajevima iz 2008.godine: osumnjičeni su uhapšeni i optuženi u januarskom slučaju kada su maloletni kosovski Albanci kamenovali automobil kojim je upravljao kosovski Srbin koji živi u Gnjilanu. Pet osumnjičenih takođe je uhapšeno u februarskom incidentu kada su maskirani, naoružani muškarci zaustavili autobus, koji je redovno prevozio kosovske Srbe u Srbiju, kod Podujeva, i tražili 20.000 EUR (28.600 USD).

Nije bilo dostupnih dodpunskih informacija o slučaju iz jula 2008.g. kada je pet ili šest maloletnih kosovskih Albanaca u Suvom Dolu u Mitrovici kamenovalo vozilo kojim je upravljao kosovski Srbin.

Tokom godine policija je uhapsila i optužila osumnjičenog za kamenovanje autobusa, koji je prevozio grupu Srba sa Kosova i Srbije, na putu ka manastiru Visoki Dečani, 2007.godine.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenta iz 2007.g. kada su nepoznata lica kamenovala autobus koji je prevozio profesore i studente Teološkog seminara iz Varšave u manastir Zočište.

Sporadični incidenti nasilja i zastrašivanja uperenih protiv pripadnika manjina nastavili su da ograničavaju slobodu kretanja kosovskih Albanaca u severnom Kosovu. Vlada je povećala napore na poboljšanju uslova putovanja za manjine, ali stvarni i subjektivni rizik je odvraćao mnoge pripadnike manjina od putovanja van svojih sredina.

Policija je uhapsila i podigla optužnice protiv tri osumnjičena lica zbog demoliranja mosta u srpskom selu, marta 2008.g.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenata iz juna i jula 2008.g. u kojima su pešaci otkrili eksplozivne naprave duž pruge u selu Stari Kačanik u Uroševcu i ispod železničkog mosta u Mitrovici.

Nije bilo dopunskih dostupnih informacija u vezi slučajeva iz 2007.g. koji su se odnosili na postavljanje eksplozivnih naprava ili neeksplodiranih borbenih sredstava blizu puteva ili infrastrukture u Mitrovici, Gnjilanu, Vrbovcu i Leposaviću. Slučajevi su ostali pod istragom do kraja godine.

Vlada je regulisala kretanje u i van zemlje. Zakon predviđa da glavna civilna registratura može izdati putna dokumenta svakom licu koje je registrovano kao stalni stanovnik zemlje, a u praksi registratura rutinski izdaje takva dokumenta.

Zakon zabranjuje prisilni progon i vlasti nisu koristile tu meru.

Privremeno raseljena lica (IDPs)

Prema UNHCR-u, do kraja godine bilo je 19695 lica raseljenih unutar Kosova, od kojih su 52% kosovski Srbi a 38% kosovski Albanci. Od 4100 lica raseljenih za vreme nemira 2004., približno njih 1200 i dalje su IDPs.

Prema UNHCR-ovim procenama, najveći broj kosovskih IDPs koncentrisan je u oblasti Mitrovice. Od 19695 IDPs raseljenih unutar Kosova, 15181 je bilo u Mitrovici; približno polovina IDPs bili su kosovski Srbi a polovina kosovski Albanci. U opštini Mitrovica kosovski Srbi u severnomdelu i kosovski Albanci u južnom delu opštine, nastavili su sa nezakonitim zauzimanem imovine jedni drugima, sprečavajući time potencijalni povratak.

Dana 1.aprila ombudsman je pozvao premijera da hitno preseli Rome koji žive na zagađenom zemljištu na novu, sigurniju lokaciju bez obzira da li su u stanju da dokažu svoja imovinska prava u Mitrovici ili bilo kojoj drugoj opštini. Do avgusta 42 romske porodice (191 lice) ostale su u olovom zagađenom kampu za privremeno raseljena lica u Česminom Lugu koji se nalazi u severnom delu Mitrovice. Osterode, susedni kamp za privremeno raseljena lica na temeljima bišvih vojnih baraka KFOR-a, udomio je 89 porodica (390 lica) koje su preseljene iz Česminog Luga i druga dva zagađena kampa 2006.godine.

Sporo se napredovalo sa ponovnom gradnjom prvobitnih romskih naselja u južnom delu Mitrovice koje je bilo uništeno tokom nereda 1999.g. Raseljena lica počela su da se vraćaju u svoju sredinu 2006.; do jula 645 stanovnika, svi Romi, se vratilo.

Tokom godine Ministarstvo za zajednice i povratak predvidelo je budžetom 4,9 miliona EUR (7 miliona USD) za zaštitu i pomoć privremeno raseljenim licima. Sredstva su utrošena na rekonstruciju domova, pomoć u hrani i drugim potrebama, subvencijama za stvaranje prihoda i osnovnom pomoćnom infrastrukturom kao što su putevi i vodosnabdevanje.

Vlada je odobrila pristup raseljenih lica domaćim i međunarodnim humanitarnim organizacijama i dozvolila im da prihvate pomoć koju su obezbeđivale te grupe.

Vlada nije napadala, ciljala, silom vratila ili ponovo naselila privremeno raseljena lica pod opasnim uslovima.

Dana 7.septembra Hjuman rajts voč i Amnesti internešnal izvestili su o serijama fizičkih napada i verbalnog uznemiravanja povratnika Roma koji žive u Gnjilanu. Romi u kraju Abdulah Preševa prijavili su se šest takvih incidenata desilo između 30.jula i 2.avgusta. Policija je vršila istragu do kraja godine.

Zaštita izbeglica

Zemlja nije potpisnica Konvencije iz 1951.g. koja se odnosi na status izbeglice i Protokol iz 1967.g. koji se odnosi na status izbeglice. Njeni zakoni su zasnovani i pozivaju se na Konvenciju iz 1951. i Protokol iz 1967. i predviđaju davanje azila ili izbegličkog statusa, a vlada je ustanovila sistem za pružanje zaštite izbeglicama.

Zakon o azilu stupio je na snagu juna 2008.g. Administrativne dispozicije i dalje su ostale neimplementirane čekajući na zakonsko razmatranje i proglašenje. Tokom godine UNHCR je

pomagao novoformiranom Departmanu za državljanstvo, azil i migracije u jačanju njegove pravne sposobnosti da rešava zahteve, da pruži edukaciju pograničnoj policiji kako bi pomogla u identifikaciji i procesuiranju pojedinaca koji traže azil na graničnim prelazima, i da spreči povratak lica u zemlje gde bi njihovi životi ili sloboda bili ugroženi.

U praksi vlada je pružala zaštitu od proterivanja ili vraćanja izbeglica u zemlje gde bi njihovi životi ili sloboda bili ugroženi zbog njihove rase, vere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkoj opciji. Do avgusta zemlja je bila domaćin 281 izbeglice, uglavnom iz okolnih zemalja.

Vlada nije pružila privremenu zaštitu pojedincima koji nisu okvalifikovani kao izbeglice.

Odeljak 3 Poštovanje političkih prava: pravo građana da menjaju vlast

Ustav i zakon daju stanovništvu pravo da menja mirnim putem vlast, a građani su ovo pravo iskoristili u praksi putem periodičnih, slobodnih i poštenih izbora na osnovu univerzalnog prava glasa.

Od proglašenja nezavisnosti zemlje u feburaru 2008.g., lokalne vlasti preuzele su vlast i odgovornosti u mnogim oblastima upravljanja. Prema ustavu, Skupština od 120 članova ima vlast da bira predsednika, premijera i druge ministre i vladine zvaničnike.

Izbori i politička participacija

Dana 15.novembra, zemlja je održala prvi krug lokalnih izbora za opštinske skupštine i gradonačelnike. Međunarodni posmatrači ocenili su izbore kao uopšteno slobodne i poštene, iako su primetili neke tehničke prekršaje izbornih zakona. Drugi krug izbora za gradonačelnika održan 13.decembra osujećen je u tri opštine uverljivim optužbama o nepravilnostima i izbornoj prevari. Kao odgovor, izborni organi su naložili održavanje novog drugog kruga izbora u dve opštine, a ponovno prebrojavanje glasova i istragu optužbi u trećoj. Posmatrači su primetili da izborne zakone zemlje treba revidirati kako bi se poboljšala njihova efikasnost, a izborne institucije trpe zbog nedostatka nadležnosti i političkih smetnji.

Međunarodni i domaći posmatrači utvrdili su da su izbori za Skupštinu 2007., generalno odražavali volju glasača, iako je učestvovao mali broj kosovskih Srba, uglavnom usled pritiska sprske vlade za bojkot. Nisu prijavljene značajnije nepravilnosti. Zemlja ima višepartijski sistem kojim dominiraju pet partija kosovskih Albanaca, uz nekoliko partija manjina i koalicija.

Zakon predviđa da lica mogu sebe da imenuju za kandidate njihovih partija, koje moraju da održe otvorene i transparentne interne izbore kako bi izabrale liste kandidata. Političke partije su mogle da deluju bez ograničenja ili spoljašnjeg uticaja, ali učlanjenje u partije igralo je važnu ulogu prilikom pristupa vladinim službama, društvenim i mogućnostima za zaposlenje. Tradicionalno društveno uređenje i lojalnost klanu takođe su igrali važnu, iako nezvaničnu, ulogu u političkim organizacijama.

Bilo je 37 žena u Skupštini sa 120 mesta. Izborni zakon zahteva kvotu od 30% za ženske parlamentarce. Bila je jedna žena u osmočlanom predsedništvu Skupštine, dve žene ministri i tri žene zamenika ministra. Iako nijedna žena nije izabrana na novembarskim izborima za gradonačelnika, žene su predstavljale 31% izabranih opštinskih predstavnika.

Posle izbora 2007.g., bilo je 24 pripadnika etničkih manjina u Skupštini sa 120 mesta, uključujući 10 kosovskih Srba i 14 pripadnika drugih grupa, kao što su Turci, Bošnjaci, Goranci, Romi, Aškalije i Egipćani. Bilo je tri ministra u vladi iz manjinskih zajednica – dva kososvska Srba i jedan kosovski Bošnjak – i dva Srba i dva Bošnjaka na mestima zamenika ministra. Jedan kosovski Bošnjak, jedan kosovski Turčin i jedan predstavnik Roma, Aškalija i Egipćana delili su rotirajuća mesta u predsedništvu Skupštine. Kosovski Srbi iz nekoliko političkih partija osvojili su 10 odvojenih mesta u Skupštini na izborima 2007.g. Pre izbora, oni koji su bili na tim mestima nisu zahtevali odvojena kabinetska mesta i nastavili su da bojkotuju skupštinska glasanja, iako su učestvovali u radu odbora. Kosovski Srbin je na čelu Ministarstva za zajednice i povratak.

Ustav nalaže da Skupština rezerviše 10 mesta za kosovske Srbe i 10 pripadnika drugih etničkih grupa, ali etničke manjine su loše zastupljene na opštinskom nivou gde nije bilo sličnih kvota. U tri severne opštine, Leposavić, Zubin Potok i Zvečan, glasači kosovski Srbi odazvali su se na poziv srpskih vlasti da ne učestvuju na opštinskim izborima 15.novembra a posledica toga jeste da kosovski Srbi nisu zastupljeni u tim opštinskim

skupštinama. Zastupanje kosovskih Srba u opštinskim skupštinama u južnom delu zemlje bila je značajno viša nego prethodnih godina usled uvećane participacije Srba na izborima.

U junu 2008.g. vlada je implementirala novi izborni zakon kako bi kreirala jedan, višečlani izborni okrug na čitavoj teritoriji zemlje. Prema tom zakonu, izbori treba da budu održani sa otvorenim listama u skladu sa proporcionalnim većinskim sistemom; sistem kvota treba da osigura adekavatno zastupništvo žena i manjina u Skupštini; i politička partija mora da dobije 5% glasova kako bi ušla u Skupštinu.

Srpska vlada je nastavila da upravlja paralelnim strukturama vlasti u enklavama kosovskih Srba. U aprilu 2008. UNMIK je formulisao da organizovanje izbora za ove paralelne strukture jeste bilo kršenje Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN. U maju 2008., UNMIK je objavio da su paralelne opštinske strukture proizašle iz tih izbora nelegitimne.

Dana 3.aprila, srpska vlada raspustila je dve opštinske paralelne vlade u Peći i Prištini zbog tvrdnji o postojanju korupcije. Srpska vlada finansirala je paralelne opštinske izbore u ove dve opštine 16.avgusta. Kosovska vlada i međunarodna zajednica nastavila je da naglašava da su paralelne institucije nelegalne i nevažeće.

Odeljak 4 Korumpiranost funkcionera i transparentnost vlasti

Zakon predviđa krivične kazne za korumpiranost funkcionera; međutim, vlada nije implementirala zakon na efikasan način, a funkcioneri umešani u korupciju bili su van rizika da budu kažnjeni. Prema svetskim indikatorima upravljanja Svetske banke, korupcija je ozbiljan problem.

Postojala je rasprostranjena percepcija javnosti o korupciji u vlasti. Međunarodne organizacije i nevladine organizacije nastavile su da izveštavaju o tome da korupcije jeste ozbiljan problem. Nedostatak efikasnog sudske kontrole i opšte slabosti u vladavini prava, doprineli su korupciji u vlasti.

Zakon predviđa da državni funkcioneri podležu zakonima o obelodanjivanju finansijskog stanja. Tokom godine Skupština je usvojila novi antikorupcijski zakon i dopunila postojeći zakon o sukobu interesa. Antikorupcijskim zakonom stvorena je vladina agencija za istragu korupcije u državnim organima i prosleđivanje sumnjivih slučajva korupcije tužiocima. Dopunjeni

zakon o sukobu interesa pooštrava propise kojima se zabranjuje državnim funkcionerima obavljanje dužnosti u okolnostima u kojima članovi porodice ili bliski saradnici mogu imati finansijske ili druge lične interese; novi antikorupcijska agnecija primenjivaće dopunjeni zakon o sukobu interesa.

Kosovska antikorupcijska agnecija (KAA) i Kancelarija glavnog revizora su dve glavne institucije odgovorne za borbu protiv korupcije u vlasti.

Tokom godine KAA je iznela da je primila 150 izveštaja o korupciji i procenila da je korupcija tokom godine vladu koštala 30 miliona evra (43 miliona USD).

Dana 18.avgusta, KAA je izdala pisma opomene šestorici lokalnih funkcionera iz opštinskog suda u Leposaviću, okružnom sudu u Peći, opštinskom sudu u Gnjilanju i Ministarstvu zdravlja zbog neprijavljivanja svog imovnog stanja u zakonom predviđenom roku. Pisma opomene ukazivala su na to da funkcioneri podležu otpuštanju sa svojih pozicija ukoliko se ne povinuju zakonskoj odredbi. Posle izdavanja pisama, četiri funkcionera su prijavila sovju imovinu. Ostala dva su tvrdila da zbog toga što nisu primila plate za svoj rad, nisu u obavezi da prijave imovinu.

Nezavisna kancelarija glavnog revizora (OAG) izvršila je reviziju upravljanja budžetom i nadležnosti u centralnoj vlasti, opštinskim vlastima i javnih preduzeća. Tokom godine OAG je izvršila reviziju većine ministarstava, predsedničke kancelarije i Skupštine. Na konferenciji za novinare u septembru, OAG je upozorila da institucije vlasti nisu poštovale zakone i propise o urpavljanju budžetom usled nedostatka razumevanja sopstvenih dužnosti i osnovne nadležnosti. OAG je posebno identifikovala propuste u ministarstvima zdravlja, ekonomije i finansija, obrazovanja, transporta, rada i socijalne zaštite, kao i u carini, Skupštini, kancelariji premijera i kancelariji predsednika.

U izveštaju objavljenom tokom godine, Kuća slobode je upozorila da je korupcija široko rasprostranjena i da ostaje najveći problem usled nedovoljnih zakona, nedostatka političke volje i slabosti pravosudnog sistema. U izveštaju se takođe navodi da antikorupcijski zakon i privremeni krivični zakonik različito definišu korupciju. Evropska komisija je izvestila 2008.g. da postojeći institucionalni zakonodavni okrvir koji se odnosi na korupciju nije bio jasan i upozorila je da slab pravosudni sistem koči napredak u borbi protiv korupcije.

Dana 25.juna policija je uhapsila Adriana Hasanaja, visokog funkcionera u državnom provajderu telekomunikacija PTK koji je u vlasništvu vlade. Hasanaj je nvaodno uzeo mito od dva lica da bi im pomoga da pronađu zaposlenje.

Dana 28.juna, suđenje šestorici bivših UNMIK međunarodnih funkcionera i jednom lokalnom građaninu zbog sumnje da su zloupotrebili 230.000 evra (328.900 USD) namenjenih za humanitarne projekte, obustavjeno je zbog nedostatka dokaza.

Tokom godine okružni sud u Prištini preneo je slučaj Eleza Hodže orkužnom sudu u Prizrenu kako bi se izbegao sukob interesa. Hodža, bivši sudija okružnog suda u Prištini, uhapšen je juna 2008.g. zbog sumnje o primanju mita. Datum suđenja nije određen do kraja godine.

EULEX je obustavio istragu u vezi ponašanja 11 međunarodnih i osam lokalnih radnika Radonići hidro-sistema u poslovima sa Energetskom korporacijom Kosova zbog nedostatka dokaza. Istraga je započeta 2007.g.

Nije bilo dostupnih informacija u vezi prethodno zakazanog suđenja bivšem skupštinskom portparolu Nedžatu Daciju. Okružni sud u Prištini je 2007.g. sudio je Daciju na osnovu optužnice u tri tačke pronevere, posle revizije Dacijevog stalnog mesta portparola Skupštine, 2006.g., kada su otkriveni ozbiljni propusti u upravljanju, zloupotreba javnih sredstava i nepravilnosti pri nabavkama. U martu 2008.g. međunarodni sudija potvrdio je optužnicu. Slučaj nije rešen do kraja godine.

Suđenje Ahmetu Ališaniju, Dacijevom višem savetniku, nastavljeno je tokom godine. Ališani je optužen u martu 2008.g. za dela prevare i mita.

Bilo je razvoja događaja u slučaju bivšeg direktora PTK, Leme Džema, bivšeg direktora Norvej investa, Mustafe Nezirija i Ovea Johansena. Njih trojica su, zajedno sa Rodžerom Rejnoldsom, bivšim divizijskim menadžerom u Povereničkoj agenciji Kosova, i Ronenom Sorensenom, bivšim upravnim direktorom i predsednikom Norvej investa, optuženi u vezi navodne zloupotrebe 300.000 evra (429.000 USD). Johansen je navodno uredio lažni transfer ovih sredstava iz PTK u fantomsku kompaniju sa sedištem u Norveškoj. U maju 2008.g. okružni sud u Prištini osudio je Džemu na četiri godine zatvora. Ona se žalila na presudu. Dana 22.juna, Vrhovni sud smanjio je njenu kaznu na tri godine. Vrhovni sud takođe je oslobodio Mustafu Nezirija svih optužbi na osnovu isteka uredbe o limitaciji. Dana 8.jula, Ove Johansen je uhapšen u Crnoj Gori

i izručen Kosovu; čekao je na suđenje do kraja godine. Rodžer Rejnolds i Ronen Sorensen su na slobodi.

Tokom godine EULEX tužioci preuzeli su slučaj Sabajdina Lonćarija i Fatima Maksutaja, dvojice bivših finansijskih službenika u zatvoru Dubrava, koji su uhapšeni 2006.g. za zloupotrebu svojih službenih položaja i falsifikovanja dokumenata. Suđenje nije počelo do kraja godine.

Zakon o dostupnosti zvaničnih dokumenata predviđa mogućnost pristupa službenim vladinim dokumentima ali ne uključuje kazne za nepoštovanje; u praksi, ministri su retko odobravali pristup tokom godine i mediji su se često žalili na nemogućnost pristupa zvaničnim dokumentima.

Dana 14.feburara, APJK je organizovalo protest kako bi pozvalo vladu da preispita administrativne dispozicije iz Zakona o dostupnosti zvaničnih dokumenata. APJK i novinari su se žalili da te dispozicije sprečavaju novinare da pristupe zvaničnim dokuementima. Nekoliko dana posle protesta, ministar javnih službi pozvao je APJK da iznese svoje preporuke o promenama administrativnih dispozicija. Proces je nastavljen do kraja godine.

Test koga je sprovela nevlasina organizacija Inicijativa mladih za ljudska prava, obuhvatajući period od oktobra 2008. do juna 2009.g., pokazao je da samo oko 20% zahteva za pristup zvaničnim dokumentima (poslato nasumično lokalnim i centalnim vlastima) dobija pozitivne odgovore. Indeks održivosti medija Odbora za međunarodne razmene i istraživanje (IREX) upozorio je da administrativna dispozicija, kojom se implementira Zakon o dostupnosti zvančičnih dokumenata iz 2003., produžava vremensko ograničenje iznad 15 dana i krajnje je specifična o tome kada je dokument dostupan, ograničavajući time pristup zvaničnim dokumentima.

APJK je 2007.g. izvestilo o tome da je ispitivanje, kojim se meri povratna reakcija vlade i javnih institucija na zahteve medija za uvid u zvanična dokumenta, pokazalo da je samo 23% zahteva uspešno realizovano. Ispitivanje je takođe pokazalo da nijedna institucija kojoj se novinar obrati ne daje moliocu spisak dostupnih dokumenata.

Odeljak 5 Stanovište vlade u pogledu međunarodne i nevladine istrage navodnog kršenja ljuskih prava

Širok spektar domaćih i međunarodnih grupa za ljudska prava generalno su delovale bez vladinog ograničenja, istražujući i objavljujući svoje zaključke u vezi slučajva ljudskih prava. Vlada i KFOR povremeno su sarađivali i odgovarali na njihove ocene.

Posle sukoba 1998-99., mnoge domaće nevladine organizacije, koje su pokrivale širok spektar problema, razvile su se širom zemlje. Vlada se povremeno sastajala sa kontrolorima iz domaćeg nevladinog sektora, odgovarajući na njihove zahteve, ili preduzimajući akcije reagujući na njihove izveštaje ili preporuke. Nije bilo izveštaja o tome da je vlada uznemiravala, ciljala, ili sudski gonila nevladine organizacije zbog njihovih aktivnosti.

Vlada je sarađivala sa međunarodnim organizacijama, uključujući predstavnike UN i ICRC. UN su očuvale široko prisustvo u zemji i pokrile širok spektar problema. ICRC je očuvao konstantno prisustvo u zemlji.

Policija je nastavila sa istragom incidenta od marta 2008.g. u kome su nepoznati napadači u Mitrovici bacili molotovljev koktel na sedište humanitarne organizacije Norveška crkvena pomoć.

Ombudsman ispituje navode o kršenjima ljudskih prava i zloupotrebe vladninog ovlašćenja. U junu Skupština je odobrila izbor novog ombudsmana posle četiri neuspela pokušaja od 2006.godine. Ombudsmanova kancelarija izvestila je da ima dobru saradnju sa vlastima i političkim partijama.

Ombudsman je ocenjen srednje efikasnim, ali je bio ograničen problemima finansiranja. OSCE je izvestila da je, zbog prestanka donatorskog finansiranja 2008.g., ombudsmanova kancelarija u srpskom selu Vidanje, u opštini Peć, zatvorena u martu. Pored toga, broj zaposlenih je smanjen u ombudsmanovo kancelariji u Gračanici u martu iz istog razloga.

Ombudsaman je nastavio sa tvrdnjama da su sudovi i ministarstva najčešći kršioci ljudskih prava u zemlji. Ombudsman je takođe upozorio da nedavne reforme u pravosuđu nisu bile dovoljne, i da sistem još uvek pati od teških nedostataka.

Iako je ombudsman aktivno izdavao pisma intervencije, izveštaje i preporuke, njegove preporuke nisu uvek poštovane od strane

vlasti, lokalnih sudova ili policije. Ombudsman je vršio istragu u slučajevima koji se tiču imovinskih prava, zloupotrebe službenog ovlašćenja, administrativnih akata ili propusta državnih vlasti, nepostojanja odgovarajućih istraga krivičnih dela, pitanja koja se tiču dužine sudskog postupka i izvršenja sudskih presuda, i rasprava i slučajeva diskriminacije povezanih sa zaposlenjem.

Skupština ima odbor za ljudska prava, jednakost polova, nestala lica i peticije; koji mora da preispita sve zakone koji utiču na ljudska prava. Odbor je kontrolisan od strane vladajuće koalicije partija i ima samo ograničenu nezavisnost. Odobr nije objavio bilo kakav izveštaj ili preporuke tokom godine.

Vlada i KFOR generalno su sarađivali sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY). Dana 28.oktobra, tužioci ICTY podneli su žalbu u vezi oslobađajuće presude za bivšeg premijera Ramuša Haradinaja i saoptuženog Idriza Balaja. Odluka žalbenog odeljenja nije donešena do kraja godine. U aprilu 2008.g., sud je oslobodio obojicu svih optužbi koje potiču od navodnih ubistava, progona, silovanja i mučenja civila kosovskih Srba 1998.g. Lahi Brahimaj, osuđen za mučenje i maltretiranje zatvorenika, kome je izrečena kazna od šest godina zatvora aprila 2008.g., takođe je podneo žalbu.

Dana 23.jula, ICTY je izmenio presudu bivšem ministru kulture Astritu Haraćiji, kome je izrečena kazna od pet meseci zatvora u decembru 2008.g. Haraćija i njegov politički savetnik, Bajruš Morina, optuženi su za pretnju svedocima koji su htelida svedoče protiv Ramuša Haradinaja. Sud je Morini potrdio kaznu od tri meseca zatvora.

Odeljak 6 Diskriminacija, društvena zloupotreba i trgovina ljudima

Zakon izričito zabranjuje diskriminaciju na osnovu rase, pola, etničkog porekla, invaliditeta ili jezika. Vlasti nisu efikasno primenjivale ove zabrane.

Žene

Zakon kriminalizuje silovanje; međutim, supružničko silovanje nije izričito navedeno. Prema krivičnom zakoniku, silovanje je kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju od dve do 10 godina; obljuba nad maloletnim ženskim licem (seksualni odnos sa detetom ipsod 18 godina starosti) je kažnjivo zatvorskom kaznom u

trajanju od pet do 20 godina. Silovanje koje obuhvata ubistvo kažnjivo je zatvorskom kaznom do 40 godina.

Posmatrači veruju da je silovanje bilo u velikoj meri prikrivano zbog kulturalne stigme koja se vezuje za žrtvu i njenu porodicu. Policijske jedinice za slučajeve silovanja širom zemlje primili su 42 prijave silovanja tokom godine. Prema Minstarstvu pravde, advokati su pružali usluge žrtvama u približno 31 slučaju silovanja tokom godine.

Porodično nasilje nad ženama, uključujući supružničko zlostavljanje, i dalje su ostali ozbiljan i trajan problem. Zakon zabranjuje porodično nasilje, a osuđivanje donosi zatvorsku kaznu od šest meseci do pet godina. Zakon slučajeve porodičnog nasilja tretira kao građanske predmete sve dok žrtva ne pretrpi telesnu povredu. Nepoštovanje presude građanskog suda vezane za slučaj porodičnog nasilja jeste krivični prekršaj i može biti podignuta optužnica. Kada žrtva podnese tužbu, policijske jedinice za porodično nasilje sprovode istragu i slučaj prosleđuju tužiocu. Prema specijalnom tužilaštvu, lojalnost porodici, siromaštvo i zaostali nerešeni slučajevi i u građanskim i u krivičnim sudovima, doprineli su niskoj stopi podizanja optužnica.

OSCE je 2007.g. objavila izveštaj o porodičnom nasilju koji je naglasio probleme u donošenju rešenja u slučajevima porodičnog nasilja, uključujući nezakonita odlaganja razmatranja molbi za izdavanje sudskih zabrana. OSCE je takođe izrazila zabrinutost zbog žalbenog postupka u slučajevima porodičnog nasilja; u nekim slučajevima sudovi su nezakonito navodili u svojim odlukama da će žalba oputženog odložiti izvršenje sudske zabrane.

Od januara do novembra, policija je izvestila o 856 žrtava porodičnog nasilja. Od tih žrtava, 681 je bila žena, 175 muškaraca. Samo 16 je tražilo da bude smešteno u skloništima. Deca su takođe trpela porodično nasilje. Tokom godine policijaje izvestila o 125 dece žrtvama porodičnog nasilja: 74 devojčice i 51 dečak. Samo 12 je smešteno u skloništima. Tokom istog perioda, Centar za zaštitu žena i dece pružio je pomoć 144 žrtvama porodičnog i seksualnog nasilja, i trima žrtvama trgovine ljudima. Advokat Ministarstva pravde i jedinica za pomoć žrtvama učestvovali su u 636 slučajeva porodičnog nasilja tokom godine.

Osude za porodično nasilje bile su retke, a kazne se kretale u opsegu od sudskog ukora do zatvora. Tradicionalni društveni stav prema ženama u društvu u kome dominiraju muškarci doprineo je

visokom stepenu porodičnog zlostavljanja i malim brojem prijavljenih slučajeva.

Odsek za zaštitu porodice Minstarstva za rad i socijalna pitanja ima jedinicu isključivo namenjenu bavljenjem slučajevima porodičnog nasilja. Ministarstvo je obezbedilo izvesnu finansijsku podršku nevladinim organizacijama koje upravljaju skloništima za žrtve porodičnog nasilja, u koje je takođe smeštan deo žrtava trgovine. Ministarstvo je takođe pružalo socijalnu pomoć kroz centre za socijalnu pomoć. Nekoliko domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija sprovodilo je aktivnosti radi pomoći ženama; međutim, oni su bili ograničeni tradicijom ćutanja u vezi porodičnog nasilja, seksualnog zlostavljanja i silovanja.

Škole za obuku policajaca nudile su specijalne kurseve o porodičnom nasilju i silovanju. Nije bilo izveštaja o tome da je policija nepropisno reagovala u slučajevima silovanja ili porodičnog nasilja.

Iako zakon zabranjuje prostituciju, ona je ostala rasprostranjena. EULEX je nastavio da nadgleda, edukuje i savetuje policijsko odeljenje za trgovinu ljudima.

Ne postoji specifičan zakon protiv seksualnog uznemiravanja, koje je bilo čest problem. Organizacije za ženska prava ukazale su na to da se uznemiravanje obično događa na radnom mestu, ali da ostaje neprijavljeno zbog straha od otpuštanja ili fizičke osvete. Javna svest o seksualnom uznemiravanju ostala je na niskom nivou, a samo mali broj slučajeva je prijavljen.

Zakon o reproduktivnom zdravlju štiti reproduktivna prava pojedinaca i parova, uključujući pravo na informisanje i pristup odgovarajućoj službi. U praksi, vlasti su poštovale reproduktivna prava. Populacijsk fond UN (UNFPA) izvestio je o tome da je dostupnost informacija o reproduktivnom zdravlju i lečenju rasprostranjeno i pravično, bez obzira na visinu prihoda, uzrast, pol, etničku pripadnost, boravište i HIV ili drugi status. UNFPA je upozorio da je savetovanje o reproduktivnim pravima, iako dostupno, bilo uopšteno lošeg kvaliteta.

Žene imaju ista zakonska prava kao muškarci, ali tradicionalno imaju niži socijalni status, što utiče na njihov tretman unutar pravnog sistema. Agencija za rodnu jednakost kojom upravlja kancelarija premijera ima mandat da implementira i nadgleda zakon o rodnoj jednakosti.

Uprkos nepostojanju zakonskih smetnji, relativno mali broj žena dostigao je visok nivo menadžerskih položaja u biznisu, policiji ili vlasti. Žene predstavljaju manje od 30% radne snage u vlasti. Prema agenciji za privredne registre, žene su vlasnici manje od 5% registrovanih preduzeća. Nezaposlenost žena ostala je na 80%, 25% do 30% viša od stope nezaposlenosti muškaraca. Tokom godine agencija za rodnu jednakost podržala je lokalnu nevladinu organizaciju obezbeđujući ekukaciju žena u maloj privredi i takođe je u junu finansirala treći godišnji sajam ''žene u privredi''.

Prema OSCE žene koje ne pripadaju nevećinskim zajednicama u opasnosti su da trpe višestruke oblike diskriminacije zbog polnog, etničkog ili društvenog porekla. Tradicionalni društveni odnos prema ženama rezultovao je diskriminacijom. U ruralnim oblastima, žena često ima malo mogućnosti da donosi odluke koje se tiču njene dece ili vršenja kontrole nad imovinom. Iako zakon ne pravi rodnu razliku kada je u pitanju pravo nasleđivanja imovine, porodična imovina uobičajeno prelazi samo na muškarce. U retkim slučajevima, udovice kosovske Albanke, pogotovu u ruralnim oblastima, dolazile su u opasnost da izgube starateljstvo nad svojom decom zbog običaja po kome deca i imovina prelaze kod porodice pokojnog oca dok se udovica vraća svojoj rođenoj porodici.

Deca

Deca stiču kosovsko državljanstvo od svojih roditelja ili na osnovu rođenja u zemlji. Prema studiji Dečjeg fona UN (UNICEF) od jula 2008.g., 14% romske, aškalijske i egipćanske dece u oblastima sa većinskim albanskim stanovništvom nije registrovano na rođenju. U oblastima sa srpskim većinskim stanovništvom 5% romske, aškalijske i egipćanske dece nije propisno registrovano. UNICEF je izvestio da po pravilu, nepostojanje registracije nije uticalo na mogućnost deteta da dobije osnovno obrazovanje ili zdravstvenu negu, ali je moglo nepovoljno da utiče na dostupnost socijalne pomoći.

Iako je obrazovanje besplatno i obavezno do 15.godine starosti, statistike iz 2005.g., najbliže godine za koju su podaci bili dostupni, ukazale su na to da je samo 77% dece između sedam i 14 godina starosti iz nesrpskih manjinskih zajednica (Aškalije, Bošnjaci, Egipćani, Goranci, Romi, Turci i ostali)pohađalo školu. Ženska deca iz nesrpskih manjinskih zajednica pohađale su školu po stopi od 69%. Nasuprot tome, 97,5% kosovske albanske i 99% kosovske srpske dece upisano je u osnovnu školu. Od 2008.g.

vlada kupuje knjige za učenike do petog razreda. Manje od 10% dece uzrasta od 2 do 5 godina pohađalo je pretškolsko.

UNICEF je procenio da manje od 75% dece koja završe obavezno osnovno obrazovanje upisuje srednju školu i da je stopa nastavka školovanja albanskih devojčica bio manji od 55%. Od devojčica iz nesrpskih manjinskih zajednica, samo je oko 40% upisalo srednju školu.

Zakon zahteva jednake uslove za školsku decu bez obzira na maternji jezik i predviđa pravo na javno obrazovanje za učenike iz manjinskih zajednica na maternjem jeziku do kraja srednje škole. U školama se predaje na srpskom, bošnjačkom i turskom jeziku tokom godine. I srpska i albanska deca pohađaju školu u neadekvatnim objektima kojima nedostaje osnovna oprema. Nekoliko škola dele srpski i albanski učenici, koji uče po različitim nastavnim planovima i rotirajućem rasporedu časova.

Romska, aškalijska i egipćanska deca pohađaju mešovite škole sa albanskom i srpskom decomi navodno su se susretala sa zastrašivanjem i kinjenjem u nekim oblastima sa većinskim albanskim stanovništvom. Romska deca su ometena siromaštvom, što mnoge dovodi do toga da počnu da rade kod kuće i na ulici u mladom uzrastu kako bi doprineli porodičnom prihodu. Romska deca takođe su ometena jer moraju da uče drugi jezik kako bi pohađali školu, jer mnogi kod kuće govore romski. Međunarodne nevladine organizacije finansirale su i upravljale raznim pretškolskim programima za romsku, aškalijsku i egipćansku decu za učenje albanskog i romskog jezika. Neka bošnjačka deca u oblstima sa većinskim bošnjačkim stanovništvom povremeno su bila u stanju da osnovno obrazovanje dobiju na bošnjačkom jeziku, dok oni van takvih oblasti predavanja su pratili na albanskom.

Obim zlostavljanja dece u zemlji je nepoznat, ali UNICEF veruje da je bio značajno prikriven usled nedostatka svesti, službi namenjenih žrtvama i ograničenom mogućnošću da se identifikuju, prijave i prikupe slučajevi zlostavljanja. Jedinica Ministarstva pravde za zastupanje i pomoć žrtava prijavilo je 38 slučajeva zlostavljanja dece od januara do septembra. Studija UNICEF-a i Ministrastva obrazovanja iz 2006.g. o dominaciji nasilja u školama, zaključila je da se nasilje nad decom prašta i da je telesno kažnjavanje prihvatljiva praksa u porodicama i školama. Neki učenici koji žive daleko od škole prijavili su da su se bojali da putuju zbog opasnosti od vršnjačkog nasilja. Deca su prijavljivala da su njima bliska lica bila počinioci nasilja, da su dečaci u većoj opasnosti od fizičkog nasilja, a devojčice u većoj opasnosti od verbalnog zlostavljanja.

Bilo je anegdotskih dokaza dečjih brakova, naročito u romskim, aškalijskim, egipćansim i albanskim zajednicama. Vlada i nevladine organizacije nisu izradilie statistiku o dečjim brakovima, tako da je obim ovog problema bio nejasan.

Silovanje maloletne dece je krivično delo kažnjivo zatvorom od pet do 20 godina, u zavisnosti od okolnosti i uzrasta žrtve.

Zakon zabranjuje posedovanje, produkciju i distribuciju dečje pornografije. Svako ko pravi, koristi ili umeša dete u pornografsku produkciju podleže kazni zatvora od jedne do pet godina. Distribucija dečje pornografije je kažnjivo kaznom zatvora od šest meseci do pet godina. Posedovanje dečje pornografije je kažnjivo novčanom kaznom ili zatvorom u trajanju do tri godine.

Tokom godine Ministarstvo za rad i socijalna pitanja rukovodilo je 35 centara koji su pomagali 1497 siročadi i 811 delikventne dece. Ministarstvo je takođe upravljalo hraniteljskim porodicama i koordinisalo sa nevladinim organizacijama u vezi smeštaja dece u privremena skloništa. Tokom godine ukupno 86 dece živelo je u hraniteljskim porodicama i društvenim domovima sa 24-časovnom negom, koje finansira vlada, uključujući 35 dece koja su stavljena pod zaštitno starateljstvo ove godine. Klinička i univerzitetska bolnica u Prištini prethodno je bila dom za sedmoro dece; tokom godine jedno dete je umrlo. Preostalo šestoro smešteno je u hraniteljske porodice.

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja izvestilo je da je bilo 19 napuštene dece sa invaliditetom, uzrasta od tri do 18 godina, koja su živela u dva društvena doma sa 24-časovnom negom koje finansira vlada.

Trgovina ljudima

Ustav i zakon zabranjuju trgovinu ljudima u bilo koje svrhe; međutim, bilo je izveštaja o tome sa se ljudima trgovalo u, iz, kroz i unutar zemlje. Trgovina ženama i decom i dalje je ozbiljan problem, iako ograničena statistika otežava procenu red veličine trgovine decom.

Zemlja je bila izvorna, tranzitna i destinacijska tačka za trgovinu ljudima, a interna trgovina i dalje je problem. Žrtve su bile žene i deca kojima se trgovalo interno ili iz Istočne Evrope i drugih balkanskih zemalja u zemlju. Deca su eksploatisana uglavnom za rad, pre svega prosjačenje, dok se

odraslima trgovalo uglavnom za svrhu komercijalne seksualne eksploatacije u nelegalnim javnim kućama ili putem servisa devojke na poziv. Žrtvama se trgovalo preko teritorije zemlje u Albaniju i Makedoniju.

Prema policiji i Međunarodnoj organizaciji za migracije (IOM), bilo je više identifikovanih žrtava trgovine tokom godine nego prethodnih godina. Tokom godine policija je identifikovala 22 odraslu žrtvu trgovine: 11 kosovskih Albanki i 11 žena iz inostranstva. Od stranih žrtava, šest ih je bilo iz Moldavije, dve iz Albanije, jedna iz Bugarske, jedna iz Srbije i jedna koja je odbila da otkrije zemlju porekla. Policija je takođe identifikovala sedam maloletnih žrtava trgovine: pet kosovskih Albanki, jedna kosovska Srpkinja, i jenda Albanka. Prema policijskoj statistici, broj odraslih kojima se trgovalo interno ostao je isti tokom godine kao i 2008. U obe godine 11 identifikovanih žrtava bilo je iz zemlje. IOM podaci takođe pokazuju iz godine u godinu povećanje ukupnog broja žrtava trgovine. U 2008. IOM je pružila pomoć 20 žrtava trgovine: osam inostranih državljanki i 12 sa Kosova. Od januara do oktobra, IOM je pružila pomoć 29 žrtava: 21 sa Kosova i osam iz inostranstva. Od sedam njih, šest je bilo iz Moldavije, jedna iz Albanije i jedna iz Srbije.

Trgovina decom i dalje je problem. Nevladina organizacija Terre des Hommes izvestila je da je tokom godine identifikovala 15 dece žrtve trgovine. Sedmoro ih je bilo sa Kosova, osam iz Albanije; svi su bili Romi. Bilo je šest devojčica i devet dečaka, a njihov uzrast je bio između šest meseci i 16 godina. Svi su bili eksploatisani za rad, obično za prosjačenje. Šestomesečno dete je korišćeno da pomogne drugima u prosjačenju. Policija je identifikovala jednu maloletnu žrtvu trgovine, seksualno eksploatisanu sedamnaestogodišnju devojku iz Albanije. IOM je pružila pomoć trima maloletnim žrtvama trgovine, dvema žrtvama interne trgovine i jednoj inostranoj, takođe iz Albanije. Svo troje je seksualno eksploatisano.

Deca iz sredina sa velikom problemom siromaštva, nezaposlenosti, porodičnog nasilja i lošeg obrazovanja pogotovu su bila u opasnosti od trgovine. IOM je izvestila da je od lokalnih žrtava identifikovanih od 1999.g., 10% bilo upisano u školu; 32% završilo samo četiri razreda osnovne škole; 41% završilo osnovnu školu, 10% završilo srednju školu; a manje od 1% je pohađalo univerzitet.

Od 1999.g., od inostranih žrtava kojima je IOM pomagala, preko 50% bilo je iz Moldavije, 18% iz Rusije, 12% iz Ukrajine, a

ostatak iz Albanije, Bugarije, Rusije, Srbije, Crne Gore, Slovačke i Nigerije. Većina ovih žrtava bile su žene između 18 i 25 godina. Podaci IOM pokazuju da, istorijski gledano, 82% kosovskih žrtava su bile žrtve interne trgovine; 7% trgovine u Makedoniji, po 3% u Albaniji i Italiji, a manje od 1% u Ujedinjenom Kraljevstvu, Švajcarskoj, Nemačkoj, Belgiji i Crnoj Gori. IOM je izvestila da tokom godine sve žrtve na Kosovu kojima je ona pružila pomoć bile su žrtve interne trgovine.

Policija je izvestila da žrtve trgovine u seksualne svrhe generalno nisu svesne da će raditi u seks industriji kada napuste svoje domove. Međutim, IOM podaci ukazuju da je većina žrtava trgovine u seksualne svrhe potpuno bila svesna iz kog razloga njima trguju njihovi prijatelji ili poznanici.

Metodi trgovine nastavili su da bivaju sve sofisticiraniji. Policija je izvestila da se većinom žena trgovalo unutar zemlje preko aerodroma u Prištini. Vlasnici barova i javnih kuća kupovali su žrtve od krugova koji su vrbovali često sastavljenih od prijatelja žrtve.

Policija i Terre des Hommes izvestili su da je neznatno verovatnije da vrbovatelji budu muškarci nego žene. IOM i policija izvestili su da lica kojima se trguje često imaju radne ugovore koji im omogućavaju da uđu u zemlju legalno i dobiju boravišnu dozvolu. To je otežavalo pronalaženje i dokazivanje trgovine.

IOM je izvestio da, od 473 inostranih žrtava kojima je pomogla od 1999.g., blizu 73% palo kao žrtva trgovaca posle prihvatanja lažnog posla u inostranstvu, 8% je prevareno lažnim putnim aranžmanom, a manje od 2% su dobile brančno obećanje. Od žrtava interne trgovine, 64% je dobilo lažno obećanje za posao, blizu 21% lažno bračno obećanje, a 4% je kidnapovano.

Policija je izvestila o velikoj poteškoći u identifikaciji žrtava trgovine zbog njihovog protivljenja da istupe i prijave zločin policiji. Za razliku od prethodnih godina, kada su trgovci svoje poslovanje premeštali u privatne domove, sve žrtve trgovine identifikovane od strane policije otkrivene su u barovima i klubovima. Trgovci i dalje koriste finansijski podsticaj da ohrabre žrtve kako bi one odbile pomoć. Pored toga, policija je izvestila da kulturalni tabui i strah od društvene otstranjenosti uzrokuju da većina žrtava interne trgovine ne govori o svojim iskustvima. IOM se nije slagala sa ocenom policije i navela da su žrtve kojima je ona pomagala obično spremne da govore o svojim iskustvima. Žrtve trgovine su

prijavljivale da su redovno izlagane batinjanjima, lišavane zdravstvene nege, i povremeno su im putna i lična dokumenta oduzimana. Policija je izvestila da se žrtve često nađu u lošem psihološkom stanju.

Policija je nastavila da se suočava sa poteškoćama u regrutovanju policajaca kosovskih Srba za njihove antitrafiking jedinice, što sprečava preduzimanje tajnih operacija u severnom delu zemlje i u enklavama kosovskih Srba.

Zakoni i policijske procedure obezbeđuju odbranu žrtava trgovine u vezi krivičnih optužnica za prostituciju, nelegalnog ulaza, boravka ili rada u zemlji. Prema krivičnom zakonu, trgovina je kažnjivo delo kaznom zatvora najviše do 20 godina. Učestvovanje u trgovini je kažnjivo kaznom od 2 do 12 godine zatvora, ili do 15 godina ako je žrtva maloletna; organizovanje grupa za učestvovanje u trgovini je kažnjivo zatvorom od sedam do 20 godina i novčanom kaznom do 500.000 evra (715.000 USD); potpomaganje trgovine iz nehata je kažnjivo zatvorom od šest meseci do pet godina. Lice osuđeno za upuštanje u seskualne odnose sa licem za koje zna da je žrtva trgovine, može biti kažnjeno zatvorom od tri meseca do pet godina, dok seksualni odnos sa maloletnim licem za koje počinilac zna da je žrtva trgovine, nosi kaznu od dve do 10 godina zatvora. Kada je počinilac dela trgovine ljudima službeno lice na vršenju dužnosti, može biti kažnjen zatvorom od pet do 15 godina.

Potpomaganje prostitucije je kažnjivo novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine, i do pet godina ako se dogodi u krugu prečnika 350 metara oko škole ili druge lokacije koju koriste deca. Kada krivično delo prostitucije uključuje maloletna lica kao žrtve, kazna zatvora može biti do 12 godina. Prostitucija se kažnjava kao manji prekršaj; prostitutke mogu biti kažnjene, ali ne i klijenti, osim ako policija može da dokaže da je klijent svesno koristio usluge žrtava trgovine. Prostitucija čini osnovu za deportaciju, osim ako je lice žrtva trgovine.

Tokom godine policija je sprovela 63 operacije prismotre, 23 tajne operacije i zatvorila je 70 poslovnih ustanova korišćenih za trgovinu i prostituciju. Policija je uhapsila 32 muškarca i žena zbog trgovine ljudima, a dodatnih 13 žena zbog optužbi za bavljenje prostitucijom. Policja je identifikovala 29 žrtava trgovine, od kojih su 22 dobile potrebnu pomoć, uključujući siguran smeštaj, savetovanje i profesionalnu obuku povratak i društvenu reintegraciju. Ostalih sedam su odbile tretman. Najmanje jedno sklonište je pružalo medicinsku negu shodno svom dogovoru sa pružaocima zdravstvene nege. Od januara do novembra,

tužilaštvo je podiglo 31 krivičnu tužbu za dela trgovine ljudima i šverca; 54 dodatna slučaja iz prethodnih godina ostala su otvorena. Osamnaest slučajeva je privedeno kraju, sa ishodom od 12 osuđivanja na kaznu zatvora, četiri na novčanu kaznu, tri ukinute kazne i jednom oslobađajućom presudom.

Faktori koji su doprineli malom broju podignutih optužnica obuhvatali su faktor sve veće sofisticiranosti organizovanog kriminala kako bi se izbegle direktne veze između žrtava i viših kriminalnih figura, odbijanje žrtava da sarađuju sa vlastima, neodgovarajuća obučenost sudskog personala i neuspeh policije da se prilagodi novim tehnikama koje koriste trgovci.

Policija i pogrnaična policija imale su zajedničku dužnost borbe protiv trgovine ljudima sa ministarstvima unutrašnjih poslova; pravde; zdravlja, obrazovanja, javnih službi; za rad i socijalna pitanja. Nevladine i međunarodne organizacije obavljale su većinu antitrafiking aktivnosti povezanih sa zaštitom i prevencijom.

Bilo je brojnih hapšenja i policijskih akcija protiv trgovaca ljudima tokom godine.

Dana 23.februara, pogranična policija uhapsila je četvoricu kosovskih Albanaca za trgovinu albanskim maloletnim licem. Žrtva je poslata u sklonište a zatim vraćena u Albaniju. Muškarci su zatvoreni na mesec dana a zatim pušteni. Daljih dostupnih informacija o slučaju nije bilo.

Dana 3.marta,vlasti su suspendovale pet policajaca, zbog sumnje za zloupotrebu ovlašćenja, trgovinu i potpomaganje prostitucije. Dva policajca su radila na prištinskom aerodromu u saradnji sa pograničnom policijom. Ostali su radili u Kancelariji za imigraciju i strane državljane; svi su bili u redovnom kontaktu sa poznatim trgovcima putem tekstualnih poruka. Do kraja godine, specijalno tužilaštvo je završila istragu i pripremilo konačnu optužnicu, ali hapšenja nije bilo.

Dana 25.aprila, policija je uhapsila Albanku i optužila je za trgovinu ljudima. Slučaj je prosleđen okružnom sudu u Prištini, gde je optužena dobila 30 dana pritvora. Istraga je u toku.

Posle policijskog pretresa na šest lokacija u Đakovici zbog sumnje u umešanost u trgovinu, januara 2008.g., policija je uhapsila pet lica i četiri žene poslala u skloništa. Tokom godine dvojica uhapšenih su osuđeni i izrečena im je kazna

zatvora u trajanju od četiri godine za dela povezana sa trgovinom ljudima.

Tokom godine određen je tužilac za slučaj u kome je kosovski Aškalija uhapšen u aprilu 2008.g. zbog trgovine četrnaestogodišnjom devojčicom i njenog podvođenja. Optužnica je ostala nerešena do kaja godine.

Tokom godine Aleksander i Pal Patići, Veronika Dragan i Elena Pislaru su osuđeni na osnovu optužnice za trgovinu ljudima, pranje novca i potpomaganje prostitucije. Sud je zaključio da su trgovci predvodili organizovanu kriminalnu grupu koja je vrbovala i držala žene iz Moldavije zbog seksualne eksploatacije. Aleksander Patići je kažnjen na šest godina zatvora i novčanom kaznom od 86.874 evra (124.230 USD); Pal Patići je kažnjen na pet godina zatvora i novčanom kaznom od 2.000 evra (2.860 USD); Veronika Dragan je kažnjena na četiri godine zatvora i novčanom kaznom od 85.794 evra (122.685 USD); Elena Pislaru je kažnjena na tri godine zatvora i novčanom kaznom od 2.000 evra (2.860 USD).

Nije bilo dodpunskih dostupnih informacija o hapšenju dvojice kosovskih Albanaca, 2007.godine, koji su vodili kafiće Suka i Suka 1 u Prizrenu.

Vlada i međunarodne i lokalne nevladine organizacije pružale su pomoć žrtvama trgovine. Lokalne nevladine organizacije, kao što je Centar za zaštitu žrtava i prevenciju trgovine ljudskim bićima, rukovodile su skloništima koja su pružala medicinsku negu i psihološko savetovanje žrtvama trgovine. Nevladina organizacija Nada i domovi za decu rukovodila je skloništem za decu žrtve trgovine i porodičnog nasilja. Ministarstvo pravde rukovodilo je bezbednim skloništem za visokorizične žrtve za veme njihovog oporavka.

Tokom godine Ministarstvo obrazovanja iniciralo je dvomesečni program u 113 osnovnih i srednjih škola pozivajući učenike da prijave slučajeve trgovine ljudima i porodičnog nasilja. Ministarstvo je takođe rukovodilo kampanjom za podizanje svesnosti u 10 škola radi upozorenja učenika na opasnosti trgovine ljudima.

Godišnji *Izveštaj o trgovini ljudima* Stejt departmenta može se naći na www.state.gov/g/tip.

Lica sa invaliditetom

Uatav i zakon zabranjuju diskriminaciju lica sa invalidietom pri zapošljavanju, obrazovanju, pristupu zdravstvenoj nezi i prilikom pristupa drugim državnim službama; međutim, položaj lica sa invaliditetom i dalje je težak. Iako je zakonom obavezujuće postojanje prilaza zvaničnim objektima, on nije primenjivan i takvi prilazi bili su retko dostupni u praksi.

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja je institucija vlasti odogovorna za zaštitu prava lica sa invaliditetom. Po zakonu, zaštita i pružanje usluga je na raspolaganju svim građanima; međutim, bilo je u praksi znatne diskriminacije, a osiguravanje prava licima sa invaliditetom nije bio prioritet vlade.

Prema lokalnoj nevladinoj organizaciji HandiKos koja se bavi pravima lica sa invaliditetom, postojeći zakoni koji se odnose na lica sa invaliditetom ne primenjuju se na odgovarajući način. To je razlog što deca sa invaliditetom često budu isključena iz obrazovnih mogućnosti, nisu profesionalno ocenjena i nemaju na rasplaganju dovoljno zdravstvenih i socijalnih usluga.

Prema Ministarstvu obrazovanja postoji sedam specijalnih internatskih škola za decu sa invaliditetom i 73 učionica za specijalne potrebe pri redovnim školama. Ministarstvo je izvestilo da, od decembra, 1179 učenika prima specijalno obrazovanje.

Bilo je specijalne pravne zaštite za decu sa invaliditetom. Novi zakon o materijalnoj pomoći porodicama sa decom sa trajnim invaliditetom stupio je na snagu juna 2008.g. Zakon daje definiciju dece sa invaliditetom i odobrava zakonskim starateljima takve dece da kod Ministarstva za rad i socijalna pitanja konkurišu za pomoć. Međutim, ministarstvu nedostaju sredstva i osoblje kako bi implementiralo zakon.

Prema nevladinoj organizaciji Mental disabiliti rajts internešnal (MDRI), pacijenti sa mentalnim invliditetom i dalje se drže bez zakonske osnove u izolovanim uslovima. MDRI je 2003.g. upozorila na ne postoji zakon koji reguliše postupak smeštanja lica u ustanove za psihijatrijsko ili socijalno staranje ili štiti njihova prava unutar institucija. Povremeno su lica kojima je potrebno mentalno zdravstveno lečenje osuđivani zbog izmišljenih ili lakih dela i slati u zatvore gde ne postoje resursi za adekvatno lečenje. Prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO), postojalo je približno 14000 lica sa mentalnim invaliditetom; MDRI je izvestio o približnih 50000 lica sa mentalnim invaliditetom koji žive van institucija. Prema MDRI takva lica žive izolovane i stigmatizovne živote.

U sklopu Instituta u Štimlju kojim rukovodi vlada funkcioniše ustanova za lica sa ometena u razvoju sa 60 štićenika i zasebna psihijatrijska ustanova sa 62 štićenika. Većina štićenika instituta su kosovski Srbi i pripadnici drugih manjina. Ukupan broj štićenika u ovim ustanovama je u opadanju od 2008.g., što delom rešava zabrinutost MDRI u vezi prenatrpanosti. Obe ustanove nastavile su da prihvataju nove pacijente tokom čitave godine.

Tokom godine Ministarstvo zdravlja je rukovodilo sa osam integracijskih i društvenih domova širom zemlje, u svakom udomljujući po 10 pacijenata sa mentalnim bolestima. Pored toga, Ministarstvo za rad i socijalna pitanja rukovodilo je sa drugih sedam društvenih domova sa približno 10 štićenika u svakoj ustanovi. MDRI je izvestio o tome da, iako je bila namera da ovi domovi budu prelazni, većina štićenika provela je godine u njima sa slabom perspektivom integracije u društvo. Prema WHO, nije bilo dovojno ustanova za pružanje nege licima sa mentalnim invaliditetom i prilike za zaposlenje za lica sa mentalnim invaliditetom bile su ograničene.

Nacionalni savet za invalidna lica, savetodavna organizacija vlade i Skupštine, tokom godine sastao se dva puta.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Zvanična i društvena diskriminacija protiv kosovskih Srba, Roma, Aškalija i Egipćana još uvek traje pri zaposlenju, u obrazovanju, socijalnim uslugama, upotrebi jezika, slobodi kretanja, pravu na povratak i drugim osnovnim pravima. Pripadnici zajednica kosovskih Bošnjaka i Goranaca takođe su se žalili na diskriminaciju. Izveštaji o nasilju i drugim zločinima uperenih protiv manjina i njihove imovine još uvek postoje. Prema nacrtu izveštaja pripremjenog od strane kancelarije premijera za društvena poslove, zapošljavanje manjina u javnim institucijama je opalo tokom godine i generalno je bilo ograničeno na niže nivoe vlasti. Izveštaj preporučuje da vlada aktivnije dopire do manjina i implementira izveštavanje, regrutovanje, edukaciju, jednake mogućnosi i jezičke procedure.

U svom izveštaju iz 2007.g. ombudsman je zaključio da je etnička diskriminacija rasprostranjen problem. Ombudsman je naglasio diskriminaciju u isporuci javnih usluga i slobodi kretanja.

Od 1.januara do 31.avgusta EULEX je prijavio 116 slučajeva međuetničkog kriminala; u 86 slučajeva umešani su kosovski Srbi,

bilo kao žrtve bilo kao osumnjičeni. Tokom istog perioda 2008.g. UNMIK policija je prijavila 798 slučajeva međuetničkog kriminala, u 617 slučajeva umešani su Srbi kao žrtve ili kao osumnjičeni. Produženo je sa praksom slabog prijavljivanja međuetničkih incidenata što je posledica ponašanja lokalne policije koja im pridaje nizak prioritet i trajnog nepoverenja između manjina i kosovskih Albnaca kao većine.

Bilo je izveštaja o slučajevima nasilja nad kosovskim Srbima tokom godine, u vezi kojih je obično vršena istraga od strane policije. Na primer, dana 5.januara, jedan kosovski Srbin obavestio je policiju da je njegovom sinu prećeno od strane jednog kosovskog Albanca. Jednom kosovskom Srbinu je prećeno osvetom zbog spaljivanja prodavnice kosovskog Albanca. Žrtva je izabrala da ne podnese formalnu prijavu i policija je zatvorila slučaj.

Dana 13.juna, trojicu kosovskih tinejdžera Srba navodno je pretukla grupa kosovskih Albanaca u Lipljanu dok su prelazili preko gradilišta. Dana 16.juna, policija je podigla optužnicu zbog napada, protiv Atde Ćerkinia, Kosove Keljmendija, Bunjamina Jašanice, Gezima Džemjlija, Gazmenda Blete i Ćendrima Veselija. Dana 17.juna, opštinski sud u Lipljanju izdao je nalog za pritvor šestorice osumnjičenih od 30 dana, sa izuzetkom maloletnog Veselija.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenta od aprila 2008.g. u Gnjilanu u kome je kosovski Albanac napao kosovskog Srbina koji je zadobio lakše telesne povrede.

OSCE je u junu 2008.g. izvestila da je kosovski Srbin pokušao da obiđe svoje imanje u Dečanima sa pripadnicima UNDP tima koji je planirao da mu pomogne u ponovnoj izgradnji kuće. Kada je čovek stigao na svoje imanje, kosovski Albanac komšija, koji je nazakonito koristio imovinu u odsustvu vlasnika sprečio je grupu da uđe. Prema OSCE, kosovski Srbin vlasnik nije pokušao da obiđe imanje ponovo. Opštinske vlasti su nastojale da posreduju u raspravi ali nisu uspele da uspostave kontakt sa vlasnikom imanja.

U julu 2008.g. tri neidentifikovane kosovske Albanke fizički su napale i nanele povrede kosovskoj Srpkinji u Gnjilanu. Žrtva je odbila da podnese tužbu ili podnese prijavu i policija je zatvorila slučaj.

Nije bilo razvoja događaja u vezi slučaja od jula 2008.g. u Istoku gde su neindetifikovani kosovski Albanci udarali i

šutirali Žarka Orovića, kosovskog Srbina potencijalnog povratnika koji je u posetu došao iz Crne Gore, i opljačkali ga uzevši mu 350 evra (500 USD). Slučaj je odmah prosleđen tužiocu, ali nijedan osumnjičeni nije identifikovan, niti je bilo hapšenja.

Tokom godine policija je prosledila tužiocu slučaj od decembra 2008.g. u kome su dvojica mladih kosovskih Albanaca iz južnog dela Mitrovice izbola šesnaestogodišnjeg kosovskog Srbina u severnom delu Mitrovice za vreme sukoba sa mladim Srbima. Optuženi su tvrdili da su to učinili u samoodbrani.

Nije bilo razvoja događaja tokom godine u vezi istrage slučaja iz 2007.g. kada je kosovska Srpkinja izbodena iza kafića u Mitrovici ili u vezi optužnice iz 2007.g. protiv Sabrija Hazirija koji je optužen za pružanje pomoći u podmetanju bombe na železničkom mostu 2003.g. blizu sela Lozište u Zvečanu.

Tokom godine bilo je povremenih izveštaja o slučajevima u kojima su kosovski Albanci uništavali imovinu koja pripada kosovskim Srbima. Neki od tih napada bili su pokušaji da se kosovski Srbi prisile na prodaju svoje imovine. Propisi sprečavaju masovni otkup u zajednicama kosovskih Srba u nastojanju da se spreči zastrašivanje vlasnika imovine pripadnika majina u određenim oblastima; međutim, ti propisi su retko primenjivani. Bilo je brojnih izveštaja o tome da kosovski Srbi imaju poteškoća da pristupe svojoj imovini, koja je u nekim slučajevima bila zaposednuta ili korišćena od strane kosovskih Albanaca. KPA je izvestila o tome da se u svojim aktivnostima iseljavanja susretala sa čestim slučajevima nelegalnog zaposedanja i ponovnog zaposedanja imovine, uz mnogo vandalizovanih i uništenih imanja.

Nije bilo razvoja događaja u vezi slučaja od aprila 2008.g. u Klini, u kome je kosovski Srbin prijavio da je njegovo imanje zaposeo kosovski Albanac.

OSCE je izvestila o 70 slučajeva lažne prodaje imanja kosovskih Srba od lica koja su lažno tvrdila da imaju pravo i prikazivala lažna dokumenta na sudu. U situacijama u kojima stvarni vlasnici ne žive u zemlji, takve prevare ostaju dugo vremena neotkrivene.

Bilo je obračuna između grupa kosovskih Albanaca i kosovskih Srba tokom godine.

U aprilu, maju i avgustu, EULEX policija više puta je koristila suzavac kako bi rasterala masu od oko 400 kosovskih Srba

demonstranata u Kroi i Brđanima u severnom delu Mitrovice, koji su demonstrirali protiv obnavljanja kuća kosovskih Albanaca. U nekoliko prilika demonstranti su pokušali da probiju policijske barikade i bacali su kamenje na građevinske radnike. Za vreme trajanja incidenta 24.avgusta povređeno je pet građevinskih radnika i dva demonstranta.

Policija je optužila oktobra 2008.g. Blaška Lazara Simića, Tihomira Radivoja Miloševića, Miodraga Vladimira Nikolića i Božu Živojina Stanojevića za napad na državnog službenika i nanošenje manjih telesnih povreda tokom sukoba juna 2008.g. između kosovskih Srba koji su protestovali protiv izgradnje džamije i kosovskih Albanaca u etnički mešovitom selu Berivojce u opštini Kamenica. Povređena su dva policajca i brojni demonstranti. Datum suđenja nije određen do kraja godine.

Tokom godine OSCE je izvestio o tome da krivični pravosudni sistem i dalje pokazuje ozbiljne propuste u obradi slučajeva iz nemira 2004.g. OSCE je upozorila na propust suda i tužilaca da osiguraju izjave i saradnju svedoka; propust policije da prenosi izveštaje, da se odazove u ulozi svedoka, ili, u nekim slučajevima da sarađuje sa istražiteljima; opšti propust tužilaca da navodne počinioce tuže za odgovarajuće krivično delo; propust sudija da odgovarajućim kaznama kazne osuđene; i duga odlaganja postupaka. U mnogim slučajevima sudovi nisu na odgovarajući način uzeli u obzir etničke motive kao otežavajući faktor i izricali blage kazne ili čak suspendovali kazne za ozbiljna krivična dela.

Incidenti etnički motivisanog nasilja nad pripadnicima nesrpskih manjinskih zajednica na Kosovu, navodno su se događali tokom godine.

Od 30.jula do 2.avgusta, povratnici Romi žalili su se da su napadnuti i pretučeni u šest incidenata u selu Abdualh Preševa u opštini Gnjilane. Isto tako, 20 romskih, aškalijskih i egipćanskih porodica iz naselja Halit Ibiši u opštini Uroševac tražili su zaštitu od policije zbog kontinuiranog uznemiravanja i zastrašivanja od strane neidentifikovanih lica. Policija je vršila istragu u vezi ovih incidenata do kraja godine.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenta u Peći, 2007.g. u kome su dvojica kosovskih Albanaca napala i teško povredila kosovskog Egipćanina ili napada kosovskog Albanca na kosovskog Bošnjaka 2007.g. U drugom slučaju, žrtva je bila hospitalizovana sa teškim povredama, a policija je privela osumnjičenog.

Romi su bili izloženi rasprostranjenoj društvenoj i ekonomskoj diskriminaciji; često bez pristupa osnovnoj higijeni, zdravstvenoj nezi i obrazovanju; i jako zavisni od humanitarne pomoći radi opstanka. Iako je bilo nekih uspešnih pokušaja ponovnog naseljavanja Roma, Aškalija i Egipćana u kuće koje su zaposeli pre sukoba 1999.g. u Vučitrnu, zabrinutost za bezbednost je i dalje bila prisutna.

Lideri kosovskih Bošnjaka nastavili su sa negodovanjem zbog toga što su hiljade pripadnika njihove zajednice napustile zemlju, što je posledica diskriminacije i nepostojanja ekonomskih mogućnosti, upozoravajući da se iseljavanje povećava zbog ekonsmke situacije u zemlji.

Društveno nasilje, diskriminacija i dela nasilja zbog seksualne orijentacije i polnog identiteta

Ustav i zakon zabranjuju diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije; međutim, bilo je izveštaja o nasilju i diskriminaciji uperenih protiv lezbejki, gejeva, biseksualaca i transeksualaca (LGBT).

Tradicionalni društveni stavovi prema homoseksulnosti naterali su mnoge gejeve i lezbejke da iz straha prikrivaju svoju seksualnu orijentaciju. LGBT su se generalno osećali nesigurnima, uz mnogo prijavljenih pretnji po njihovu ličnu sigurnost. Bilo je manje prijavljenih pretnji nego prethodnih godina. Razlog smanjenog broja prijava možda je veći oprez LGBT pri njihovim javnim aktivnostima. Štampani mediji povremeno su pojačavali negativan stav objavljujući članke o homoseksualnosti koje LGBT karakterišu kao mentalno bolesne. Najmanje jedna politička partija, islamski orijentisana Partija pravde, u svojoj političkoj platformi ima osudu homoseksualizma.

Bilo je nekoliko nevladinih organizacija koje su fokusirane na probleme LGBT. Centar za razvoj društvenih grupa, lokalna NGO koja se bavi problemima LGBT, tvrdio je da je bilo brojnih drugih slučajeva diskriminacije LGBT lica tokom godine, ali da su žrtve odbijale da dozvole centru da javno predstavi njihove slučajeve zbog straha od diskriminacije. Nije bilo očiglednih smetnji za delovanje centra; međutim, društveni pritisak i tradicionalni stavovi imali su za posledicu ograničavanje njegovih aktivnosti.

Nije bilo razvoja događaja u vezi incidenta iz 2007.g. u kome je policajac uznemiravao četiri muškarca, od kojih su trojica nosila haljine.

Centar je izvestio o tome da policija nije nastavila da se bavi navodnim ubistvom tridesetdvogodišnjeg muškarca iz opštine Gnjilane u prištinskog gradskom parku, u delu poznatom kao okupljalište gej muškaraca, maja 2008.g.

Nije bilo zvanične diskriminacije u vezi zaposlenja, stanovanja, apatridskog statusa, dostupnosti obrazovanja ili zdravstvene nege; međutim, društveni pritisak primorao je praktično sva LGBT lica da skrivaju svoju seksualnu orijentaciju.

Ostali vidovi društvenog nasilja i diskriminacije

Nije bilo izveštaja o zvaničnoj diskriminaciji nad licima sa HIV-om tokom godine; međutim, anegdotski izveštaji o takvoj diskriminaciji su postojali.

Odeljak 7 Prava radnika

a. Pravo udruživanja

Propisi dozvoljavaju radnicima da formiraju i učlanjuju se u nezavisne sindikate po svom izboru bez prethodnog odobrenja ili prekomernih zahteva, ali to pravo povremeno su sprečavale kompanije koje su svojim zaposlenima pretili ako bi se učlanili ili osnovali sindikate. Propisi ne priznaju pravo štrajka; međutim, štrajkovi su generalno dozvoljeni u praksi, a tokom godine se desio manji broj štrajkova. Vladst nije usvojila novi zakon o radu tokom godine, tako da su stari UNMIK propisi ostali na snazi.

Jedini značajni sindikati su Asocijacija nezavisnih sindikata Kosova (BSPK) i Konfederacija slobodnih sindikata (CFU). Međutim, Minstarstvo za rad i socijalna pitanja izvestio je da je uticaj obeju grupa u opadanju pošto se bivši članovi odvajaju kako bi formirali sopstvene manje sindikate.

b. Pravo organizovanja i kolektivni ugovor

Vladine uredbe predviđaju pravo na organizovanje i kolektivni ugovor bez mešanja ili restrikcije, a vlada nije ograničavala ovo pravo u praksi; međutim, kolektivni ugovor se nije dogodio tokom godine. Zakon dozvoljava sindikatima da obavljaju svoje aktivnosti bez mešanja, a vlada je ovo pravo štitila u praksi.

Propisi zabranjuju antisindikalnu diskriminaciju; međutim, neki sindikalni funkcioneri prijavljivali su diskriminaciju u praksi. BSPK i CFU su izvestili o tome da je samo mali broj preduzeća poštovao propise koji sprečavaju antisindikalnu diskriminaciju i tvrdili su da su prava radnika kršena u svim sektorima, uključujući i međunarodne organizacije, u kojima radnici nisu dobili penziju.

Ne postoje zone slobodnog izvoza.

c. Zabrana prinudnog ili obaveznog rada

Propisi zabranjuju prinudni ili obavezni rad, uključujući dečji rad; međutim, bilo je izveštaja o tome da se trgovalo ženama zbog komercijalne seksualne eksploatacije, i o prinudnom radu u barovima i restoranima, i o tome da se trgovalo decom zbog radne eksploatacije (vidi Odeljak 6, Trgovina ljudima).

Nije bilo izveštaja o tome da su vlasti zahtevale rad bez novčane naknade ili nametanju zatvorskig rada od strane administrativnih ili zakonodavnih vlasti.

d. Zabrana dečjeg rada i minimalni uzrast za zapošljavanje

Propisi zabranjuju eksploataciju dece na radnim mestima, uključujući zabranu prinudnog ili obaveznog rada; međutim, sa izuzetkom trgovine ljudima, vlasti su retko osporavale takvu praksu. Trgovina decom, pre svega za radnu eksploataciju, bila je ozbiljan problem, iako je nedostatak statističkih podataka otežavao procenu njenog obima.

Propisi utvrđuju uzrast od najmanje 16 godina za zapošljavanje i uzrast od najmanje 18 godina za bilo koji posao koji može da ugrozi zdravlje, sigurnost ili moral mlade ličnosti. Propisi odobravaju deci da rade sa 15 godina, ako posao nije štetan po njih ili na uštrb pohađanja škole. Zakon zahteva da deca između šest i 15 godina pohađaju školu.

Dečji rad je i dalje ozbiljan problem. Prema UNICEF-u, poslednjih godina broj dece koja radi na ulicama malih i velikih gradova raste, iako ukupan broj dece koja radi ostaje nepoznat. Siromaštvo je najčešći razlog što deca postaju radna snaga. Iako većina dece nisu glavni donosioci prihoda svojim porodicama, dečji rad mnogim porodicama služi kao važan dodatak prihodima. Problemi sa obrazovnim sistemom, uključujći nizak kvalitet i nedostupnost škola, doprinose problemu dečjeg rada.

U ruralnim sredinama, mala deca obično pomažu svojim porodicama u poljoprivrednim radovima. Gradska deca često rade u raznim prodavnicama nezvanične poslove, kao što su prodaja novina, cigareta i telefonskih kartica na ulicama. Prema Ministarstvu za rad i socijalna pitanja, broj takve dece relativno je rastao do 2008.g., iako nije bilo dostupne statistike. Neka deca takođe su bila angažovana na fizičkim poslovima, kao što su prevoz robe. Međunarodne nevladine organizacije aktivne u zemlji, nastavile se da izveštavaju o teškim prekršajima zakona o radu tokom godine, uključujući dečji rad.

Minstarstsvo za rad i socijalna pitanja je u ime vlade koordinisala strategijom dečje zaštite, međutim, strategija je imala težište na primeni zakona o dečjem radu. Ministarstvo je izvestilo o ograničenom napretku koji je postignut u smanjenju broja dece koja radi na ulici. Ministastvo i NGOs, finansirani sredstvima koje je obezbedila Međunarodna organizacija rada, radili su na identifikaciji i sklanjanju dece koja rade sa ulica. Od 2007., 452 dece je identifikoano, od kojih je 369 vraćeno u školu.

e. Prihvatljivi uslovi za rad

Ne postoji zakonom utvrđena najmanja zarada, a Skupština nije usvojila nijedan zakon o radu tokom godine. Prosečna mesečna plata u zemlji bila je 230 evra (329 USD) u javnom sektoru i 280 evra (400 USD) u privatnom sektoru. Nezvanično najmanja zarada iznosi 80 evra (114 USD). Propisi predviđaju standardnu četrdesetočasovnu radnu nedelju; zahtevaju pauze; ograničavaju prekovremeni rad na 20 sati nedeljno i 40 sati mesečno; zahtevaju isplatu premija za prekovremeni rad; i zabranjuju prekomeran obavezan prekovremeni rad.

Tokom godine poslodavci su često ignorisali zvanične radne standarde zbog njihovog nesprovođenja od strane vlade, pogotovu u podledu standardne radne nedelje i obaveznog i neplaćenog prekovremenog rada. Zaposleni su retko prijavljivali takve prekršaje zbog straha od represalija. Prema BSPK mnoga lica su radila dugo radno vreme u privatnom sektoru kao dobrovoljni radnici bez ugovora o zaposlenju, redovne plate ili u njihovo ime plaćenih doprinosa za penzijsko osiguranje. Zaposleni su prijavljivali da su otpuštani bez razloga i uz kršenje postojećih zakona, i da su lišavani odmora. Organizacije za ženska prava ukazivale su na seksualno zlostavljanje na poslu, ali o malom broju prijava zbog straha od otpuštanja ili fizičke

odmazde. Prema sindikalnim funkcionerima, radnici u državnom sektoru obično su se susretali sa sličnim lošim tretmanom, uključujući seksualno zlostavljanje i gubitak zaposlenja zbog pripadnosti političkoj partiji.

Inspekcija rada u sklopu Ministarstva za rad i socijalna pitanja odgovorna je za primenu radnih, zdravstvenih i sigurnosnih standarda. Međutim, inspekcija je primarno savetovala poslodavca i premda je izdala preko 5444 suskih poziva tokom godine zbog raznih prekršaja radnih standarda, novčane kazne nisu plaćene čekajući parnicu. Inspekcija je oskudevala u obučenim kadrovima i nije efikasno primenjivala zdravstvene i sigurnosne standarde. Zakone ne zabranjuje zaposlenima da se uklone sa opasnih radnih mesta bez ugrožavanja njihovog kontinuiranog zaposlenja.

Iako postoji zakon o zaštiti zdravlja i uslovima rada zaposlenih, mnoge privatne i državne institucije su nastavile da sa kršenjem tog zakona. Službenici inspekcije rada prijavili su poteškoće u dobijanju preciznih informacija pošto radnici retko sami obelodanjuju probleme, uprkos zakonskoj zaštiti.